

UiT Norges arktiske universitet

Handelshøgskolen ved UiT

Det grønne rapporteringsskiftet

En casestudie av en samvirkeorganisasjon

Jørgen Næss

Masteroppgave i økonomi og administrasjon – BED-3901 – juni 2023

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på studiet økonomi og administrasjon, siviløkonom ved UiT Norges arktiske universitet.

Arbeidet med oppgaven har vært både lærerikt og utfordrende. Bærekraft og rapportering på bærekraft er et enormt og innviklet tema, men det har i løpet av denne prosessen vist seg å være veldig interessant også.

Jeg vil takke min veileder, Henning Sollid som introduserte meg for dette temaet og la frem mulige problemstillinger og forskningsspørsmål. Jeg setter stor pris på diskusjonene vi har hatt og de tilbakemeldingene du har gitt meg underveis.

Jeg vil også rette en stor takk til venner og familie for støtten under denne prosessen, og spesielt min samboer som har vist stor tålmodighet og forståelse for det arbeidet som har måttet blitt lagt ned.

Avslutningsvis vil jeg takke Norges Råfisklag og regnskapssjef Liv-Inger Abrahamsen, som har vist stor interesse for oppgaven, hjulpet meg med å finne nødvendig informasjon, og stilt opp til intervju.

Tromsø, 1. juni 2023.

Jørgen Næss

Sammendrag

5. januar 2023 trådte Europakommisjonens bærekraftdirektiv (CSRD) i kraft, og de som blir omfattet av direktivet vil bli pålagt å utføre sine bærekraftsrapporter i henhold til de nye europeiske bærekraftstandardene (ESRS). Denne oppgaven ser nærmere på hvorfor standardene har blitt introdusert og hva som skiller dem fra eksisterende rammeverk og standarder for rapportering på bærekraft. Datainnsamlingen er i denne forbindelse utført gjennom dokumentanalyse og intervju av regnskapssjef for en virksomhet som planlegger en overgang fra World Economic Forum's rammeverk for rapportering på bærekraft til ESRS. Det er lagt til grunn en kvalitativ metodetilnærming.

Oppgaven finner at det er betydelige forskjeller i hva de ulike rammeverkene og standardene anser som vesentlig informasjon, og som dermed skal inngå i bærekraftsrapporten. Sentralt for de europeiske bærekraftstandardene er dobbel vesentlighet, som betyr at virksomheter må rapportere både hvordan de påvirker ytre forhold, og hvordan ytre forhold påvirker virksomheten i form av risikoer og muligheter.

Proessen med å identifisere vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter innebærer at foretaket må utføre aktsomhetsvurderinger. Store foretak har blitt kjent med aktsomhetsvurderingen gjennom åpenhetsloven, men i motsetning til åpenhetsloven og andre rammeverk, stiller ESRS en rekke opplysningskrav med hensyn til denne prosessen. Konsekvensene av dette er at ledelsesorganene i større grad må involveres i bærekraftsarbeidet og at prosessen må forankres i virksomhetsstyringen.

Overgangen til ESRS kan vise seg å være utfordrende for både ledelsen og de som utarbeider bærekraftsrapportene, spesielt med tanke på hva som skal anses som vesentlig informasjon, den totale mengden av opplysningskrav, og vurderingen av samspillet mellom bærekraft og virksomhetsstyringen. Oppgaven belyser både fordeler og utfordringer ved overgangen, men finner at samlet sett vil introduksjonen av ESRS resultere i at interessentene får et bedre bilde av virksomheten som helhet.

Nøkkelord for oppgaven er: bærekraftsrapportering, vesentlighet, aktsomhetsvurdering, virksomhetsstyring, og Norges Råfisklag.

Innholdsfortegnelse

Figurliste.....	7
Forkortelser	8
1 Innledning.....	1
1.1 Aktualisering av oppgaven	1
1.2 Problemstilling.....	2
1.3 Avgrensninger	3
1.4 Struktur for oppgaven.....	3
2 Litteraturgjennomgang	4
2.1 Oversikt	4
2.2 Bærekraft og sentrale initiativer	5
2.2.1 Begrepet bærekraft	5
2.2.2 Parisavtalen	6
2.2.3 FNs bærekraftsmål	6
2.2.4 European Green Deal	7
2.3 Europeiske rettsakter	7
2.3.1 EU-institusjonene	7
2.3.2 Forordning.....	8
2.3.3 Direktiv.....	8
2.3.4 Gjennomføring av EU-rettsakter i Norge.....	8
2.4 Bærekraftig finans	9
2.5 Bærekraftdirektivet.....	10
2.5.1 Non-Financial Reporting Directive (NFRD).....	10
2.5.2 CSRD	10
2.5.3 CSRD i Norge	11
2.6 Europeiske bærekraftstandarder	12
2.6.1 EFRAG.....	12

2.6.2	Introduksjon til ESRS.....	13
2.7	Andre standarder.....	15
2.7.1	WEF-rammeverket	15
2.7.2	GRI.....	16
2.7.3	SASB.....	17
2.7.4	Oppsummering vesentlighet.....	17
2.8	Norges Råfisklag	18
3	Metode.....	21
3.1	Oversikt	21
3.2	Valg av forskningsdesign og metode.....	21
3.3	Utvalg av dokumenter og casebedrift.....	23
3.4	Datainnsamling.....	24
3.4.1	Fremgangsmåte	24
3.4.2	Reliabilitet og validitet	24
4	Empiri.....	26
4.1	Innledning.....	26
4.2	Generelle krav ESRS	26
4.2.1	Hvor og hvordan rapporteringen skal presenteres.....	26
4.2.2	Forberedelse til rapportering	29
4.2.3	Kvalitative egenskaper ved informasjonen	29
4.2.4	Tidsintervaller	30
4.2.5	Overholdelse av standardene.....	30
4.3	Innholdet i rapporteringen	31
4.3.1	Dobbel vesentlighet.....	31
4.3.2	Vesentlighetsvurderingen.....	33
4.4	Generelle opplysningskrav ESRS.....	35
4.4.1	Verdikjeden	35

4.4.2	Styring	36
4.4.3	Strategi	36
4.4.4	Påvirknings-, risiko- og mulighetsstyring	36
4.5	Aktsomhetsvurderingen.....	37
4.5.1	OECDs veileder.....	38
4.5.2	Åpenhetsloven.....	38
4.5.3	Opplysningskrav til aktsomhetsvurderingen.....	39
4.6	Opplysningskrav klimaendringer	41
4.6.1	Generelt, strategi og styring	41
4.6.2	Retningslinjer, tiltak og mål	42
4.6.3	Prestasjonsmåling.....	42
4.7	Dobbel vesentlighet i øvrige ESRS standarder.....	43
4.8	WEF.....	43
4.8.1	Generelle krav WEF.....	43
4.8.2	Verdikjede WEF.....	44
4.8.3	Dynamisk vesentlighet	44
4.8.4	Aktsomhetsvurderingen WEF	46
4.8.5	Opplysningskrav styring WEF	47
4.8.6	Opplysningskrav klimaendringer WEF.....	47
4.9	Vesentlighetsvurdering og aktsomhetsvurdering GRI	48
5	Intervju	50
5.1	Bærekraftsrapportering i Norges Råfisklag.....	50
5.2	Intervju.....	51
5.3	Oppsummering intervju	53
6	Diskusjon og konklusjon.....	55
6.1	Vesentlighet	55
6.2	Aktsomhetsvurderingen.....	55

6.3	Opplysningskrav	56
6.4	Overgangen til ESRS	57
6.5	Konklusjon.....	58
6.6	Refleksjon rundt forskningsprosessen	59
6.7	Forslag til videre forskning.....	60
	Referanseliste	61
	Vedlegg A	65

Figurliste

Figur 1:	Utarbeidet oversikt av sammenhengen mellom bærekraftsinitiativ og rettsaktene.....	5
Figur 2:	FNs bærekraftsmål, 2023, av FN-sambandet.	7
Figur 3:	Utarbeidet oversikt over ESRS.....	14
Figur 4:	Utarbeidet oversikt over vesentlighetsprinsippene.....	18
Figur 5:	Appendix G: Example of structure of ESRS sustainability statements, 2022, av EFRAG.....	28
Figur 6:	Prinsippet om dobbel vesentlighet i direktivet om ikke-finansiell rapportering, 2022, av Europakommisjonen og Finansdepartementet.	32
Figur 7:	Appendix F: Flowchart for determining disclosures to be included, 2022, av EFRAG.	34
Figur 8:	Aktsomhetsvurderingsprosessen og støttetiltak, 2018, av OECD.....	38
Figur 9:	Framework on how ESG issues become financially material over time, 2022, av WEF.	45
Figur 10:	Process to determine material topics in the GRI Standards, 2023, av GRI.....	49
Figur 11:	Råfisklagets strategi for 2020-2025, av Norges Råfisklag	50

Forkortelser

CSRD: Corporate Sustainability Reporting Directive

CSRDDD: Corporate Sustainability Due Diligence Directive

EFRAG: The European Financial Reporting Advisory Group

EGD: European Green Deal

ESG: Environmental, Social, and Governance

ESRS: European Sustainability Reporting Standards

EU: Den Europeiske Union

FN: Forente Nasjoner

GHG: Green-House-Gas

GRI: Global Reporting Initiative

IFRS: International Financial Reporting Standards

ISSB: International Sustainability Standards Board

NFRD: Non-Financial Reporting Directive

OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development

PTF-NFRD: Project Task Force Non-Financial Reporting Directive

SASB: Sustainability Accounting Standards Board

TCFD: Task Force on Climate-Related Disclosures

WEF: World Economic Forum

1 Innledning

1.1 Aktualisering av oppgaven

Bærekraft og bærekraftig utvikling har fått enormt stor oppmerksomhet de siste årene og blir stadig viktigere for virksomheter og deres interessenter. Et direkte resultat av den økte oppmerksomheten er at rapportering på bærekraft har blitt mer utbredt og etterspurt. Det stilles nå krav av myndigheter, leverandører og kunder til at virksomheter redegjør for sine positive og negative påvirkninger, risikoer, og muligheter i forbindelse med bærekraft. Bærekraftsrapportering har tradisjonelt blitt sett på som «ikke-finansiell» rapportering, men etter hvert som fokuset på bærekraft har økt har også skillet mellom finansiell og ikke-finansiell blitt mindre, og flere bedrifter ser nå at bærekraft har direkte betydning for den finansielle situasjonen (Revisorforeningen, 2020, s. 9).

En utfordring ved bærekraftsrapportering har vært mangelen på standardisering. Det finnes hundrevis av internasjonale, europeiske og nasjonale rammeverk og veiledere for bærekraftsrapportering, og antallet fortsetter å øke. EY estimerte i 2021 at antall reguleringer og standarder på bærekraft hadde doblet seg i løpet av de fem foregående årene (EY & Oxford Analytica, 2021). Det har til nå vært stor valgfrihet mellom hvilket rammeverk man ønsker å benytte seg av, noe som har ført til stor variasjon av hvilken informasjon som blir gitt og liten grad av sammenlignbarhet på tvers av rammeverkene.

Som følge av manglende standardisering og svakheter ved dagens praksis, lanserte Europakommisjonen et direktivforslag for å styrke fremtidens bærekraftsrapportering. I januar 2023 trådte Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) i kraft, med det formål å bidra til et bærekraftig økonomisk og finansielt system som opererer i samsvar med EUs Green Deal og FNs bærekraftsmål (Europakommisjonen, 2023).

De første selskapene som blir pålagt å følge CSRD må implementere reglene i regnskapsåret 2024, og rapportere på dette i 2025 (Europakommisjonen, 2023). Rapporteringen skal skje i henhold til de nye europeiske bærekraftstandardene ESRS. I november 2022 ble de første utkastene til bærekraftstandardene publisert, og Europakommisjonen planlegger å innføre standardene innen midten av 2023 (Europakommisjonen, 2023). Finansdepartementet tar sikte på at bærekraftdirektivet skal bli gjeldende til samme tid i Norge som i EU og oppfordrer derfor at norske foretak gjør seg kjent med de nye rapporteringspliktene og europeiske rapporteringsstandardene (Finansdepartementet, 2023b).

Som basis for rapportering i henhold til ESRS er dobbel vesentlighetsprinsippet, som i hovedsak går ut på at selskapet skal rapportere både på:

- (i) Finansiell vesentlighet – hvordan bærekraftsforhold påvirker selskapet, og
- (ii) Vesentlig påvirkning – hvilken påvirkning selskapet har på miljø og mennesker.

Vesentlighetsbegrepet i bærekraftsammenheng refererer til hvilken informasjon som er relevant og som skal inkluderes i bærekraftsrapporten. Dobbelt vesentlighetsprinsippet skiller seg fra vesentlighetsprinsippet i mange av de andre mest brukte rammeverkene og standardene: SASB fokuserer kun på finansiell vesentlighet, GRI fokuserer kun på påvirkningsvesentlighet, og WEF-rammeverket definerer vesentlighet som et dynamisk konsept, der vesentlig informasjon er informasjon som er relevant for langsiktig verdiskapning. Som følge av de ulike vesentlighetsperspektivene vil også opplysningskravene i standardene variere.

For å fastslå hva som er vesentlig informasjon må selskapene foreta en vesentlighetsvurdering og en aktsomhetsvurdering som identifiserer de vesentlige påvirkningene, risikoene og mulighetene. Norske virksomheter ble kjent med aktsomhetsvurderinger gjennom innføringen av åpenhetsloven i 2022, men de kommende EU kravene vil øke omfanget og utvide aktsomhetsvurderingen til også å inkludere miljø og styringsforhold. Bærekraftstandardene stiller også krav til at kjerneelementene i aktsomhetsvurderingen skal forankres i virksomhetens styring, strategi og forretningsmodell. Standardene vil dermed også ha direkte innvirkning på virksomhetsstyringen.

På bakgrunn av aktualiseringen, vil oppgaven ha som formål å redegjøre for hvilke opplysningskrav dobbel vesentlighet vil medføre, og hvordan kravene skiller seg fra eksisterende rammeverk og standarder.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen for oppgaven er som følger:

«Hva innebærer en overgang til dobbel vesentlighet for rapportering av bærekraft?»

Forskning på problemstillingen vil videre struktureres rundt følgende undertema av problemstillingen:

- (i) Hvilke opplysningskrav vil dobbel vesentlighet medføre?

- (ii) Hvilken betydning vil aktsomhetsvurderingen ha for virksomhetsstyringen?

1.3 Avgrensninger

Omfanget av oppgaven har følgende avgrensninger:

- (i) Oppgaven vil være avgrenset mot de temaene av bærekraftstandardene som omhandler generelle krav, virksomhetsstyring, og klimaendringer.
- (ii) Hovedfokuset vil være på forskjeller i generelle opplysningskrav, vesentlighet og aktsomhetsvurdering, derfor vil ikke mål og måleenheter på de ulike opplysningskravene bli gjennomgått i dybden.
- (iii) Casebedriften rapporterer i henhold til WEF-rammeverket, sammenligninger vil derfor for det meste være rettet inn mot ESRS og WEF.
- (iv) Definisjoner og avgrensninger av sentrale begreper er foretatt i litteraturgjennomgangen (kapittel 2).

1.4 Struktur for oppgaven

Oppgaven baserer seg på relevante initiativer, rettsakter og standarder for bærekraft og ikke-finansiell rapportering, herunder bakgrunnen for at de har blitt vedtatt, hvem som har vedtatt de, og hvem som blir påvirket. Dette vil introduseres og drøftes i litteraturgjennomgangen.

I metodekapittelet beskrives valg av forskningsdesign, metode for innsamling av data, og fremgangsmåte. Deretter vil reliabilitet og validitet bli vurdert.

For å undersøke hva overgangen til dobbel vesentlighet vil medføre, vil empirikapittelet bestå av en dokumentanalyse av ESRS og alternative rammeverk, med spesielt fokus på det rammeverket casebedriften benytter i dag.

Med utgangspunkt i dokumentanalysen ble det utviklet en intervjuguide og utført et semistrukturert intervju med regnskapssjef i casebedriften.

Avslutningsvis fremheves sentrale funn knyttet til problemstillingen i diskusjon og konklusjonskapittelet. Her vil også refleksjoner rundt forskningsprosessen bli redegjort for.

2 Litteraturgjennomgang

2.1 Oversikt

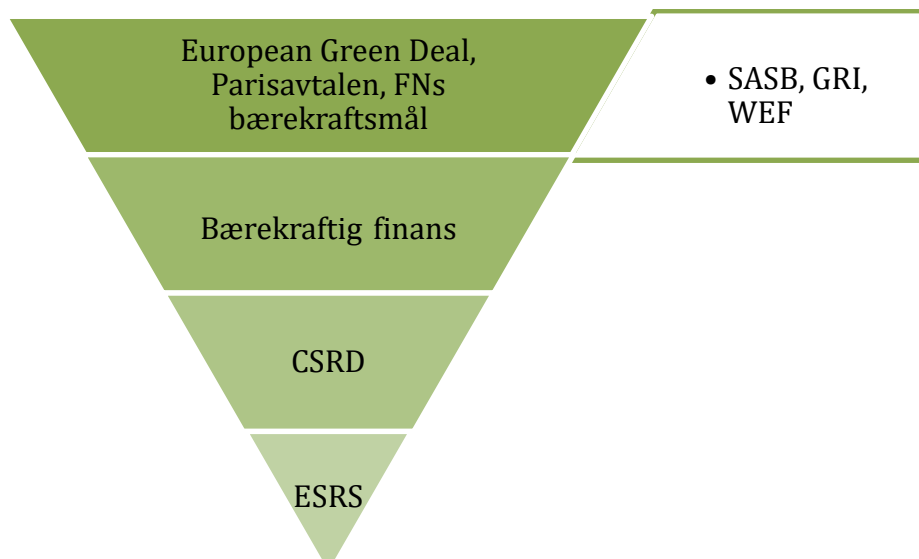
Introduksjonen av de Europeiske bærekraftstandardene kommer som følge av en rekke bærekraftsinitiativ og tidligere vedtatte rettsakter. I det følgende vil de sentrale faktorene for veien til ESRS bli redegjort for, før hovedelementene i ESRS gjennomgås.

Først vil bærekraft og bærekraftig utvikling bli definert. Definisjonen av disse begrepene belyser hvorfor FN og EU har valgt å iverksette initiativer som tar for seg disse problemstillingene. De europeiske rettsaktene og bærekraftstandardene har sitt opphav i initiativene, de mest sentrale vil derfor bli introdusert.

Deretter drøftes den relevante lovgivningen og de sentrale rettsaktene som har blitt vedtatt av EU, og hvordan de blir gjennomført i Norsk rett. Bærekraftdirektivet må ses i sammenheng med taksonomien og offentliggjøringsforordningen (bærekraftig finans) fordi alle inngår i EUs totale rammeverk, og alle spiller hver sin rolle i EUs målsetting om å gjøre Europa klimanøytral innen 2050.

Etter dette rettes søkelyset mot bærekraftstandardene. Først hvem som har fått i oppgave å utarbeide ESRS, så struktur og hovedelementer ved standardene. Så følger en kort introduksjon av rammeverkene til WEF, GRI, og SASB for å fremheve forskjellene i vesentlighet, interesser og formål. Avslutningsvis vil casebedriften bli introdusert.

Sammenhengen mellom temaene som blir drøftet i litteraturgjennomgangen er illustrert i figur 1:

Figur 1: Utarbeidet oversikt av sammenhengen mellom bærekraftsinitiativ og rettsaktene

SASB, GRI og WEF er plassert til høyre for bærekraftsinitiativene for å illustrere at de i stor grad baserer seg på eller inneholder opplysningskrav som refererer til initiativene. WEF-rammeverkets struktur er for eksempel bygd opp slik at hver struktur dekker hver sin del av FNs bærekraftsmål. Dette vil bli nærmere beskrevet i delkapittel 2.7.

2.2 Bærekraft og sentrale initiativer

2.2.1 Begrepet bærekraft

Bærekraft og bærekraftig utvikling er begreper som gjerne blir brukt om en annen. I Brundtland-rapporten fra 1987 ble bærekraftig utvikling definert som «En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (Iversen, 2021). Brundtland-rapporten søkte å finne løsninger på fattigdoms- og miljøproblemer og ble et vendepunkt for hvordan FNs medlemsland jobbet med slike problemstillinger. FN tar utgangspunkt i samme definisjon som Brundtland-rapporten, og legger til at for å skape en bærekraftig utvikling må man fokusere på de tre dimensjonene klima og miljø, økonomi, og sosiale forhold. For å avgjøre om noe er bærekraftig er det sammenhengen mellom de tre nevnte dimensjonene som må vurderes (Iversen, 2021).

2.2.2 Parisavtalen

Som følge av det økte fokuset på bærekraftig utvikling kom en rekke klimaavtaler og bærekraftsinitiativer som skulle bidra til at utviklingen gikk i riktig retning. Grunnlaget for de vedtatte klimaavtalene er FNs klimakonvensjon. Konvensjonen ble etablert i 1992 og har i dag nesten et universelt medlemskap med 199 medlemmer (UNFCCC, u.å.). Hovedformålet til konvensjonen er å danne et felles utgangspunkt, som så vedtar forpliktete avtaler som Kyotoprotokollen og Parisavtalen. Kyotoprotokollen inneholdt konkrete tall og tidsfrister for kutt i klimagassutslipp for industriland, men fikk kritikk for å ikke være ambisiøs nok, det var også en tidsavgrenset avtale og har nå blitt avløst av Parisavtalen (FN, 2020a).

Parisavtalen ble vedtatt den 12. desember 2015 og ble med det den første juridisk bindende klimaavtalen (FN, 2020b). Formålet til den internasjonale klimaavtalen er å sørge for at alle land skal begrense klimaendringene. Hovedpunktene i Parisavtalen er at alle land skal lage en nasjonal plan for hvordan de planlegger å kutte klimagassutslipp, et mål skal fornyes hvert femte år. Landene som er forpliktet til Parisavtalen er enige om at temperaturen ikke må stige mer enn 2°C før århundreskifte, med en målsetning om at det helst ikke skal overstige 1,5°C (FN, 2020b). Avtalen legger også til grunn at rike land er pålagt å bidra økonomisk for at fattige land skal kunne kutte sine utslipp og tilpasse seg klimaendringene.

2.2.3 FNs bærekraftsmål

Sentralt innen arbeidet mot bærekraftig utvikling står FNs bærekraftsmål, som skal fungere som en felles global retning for land, næringsliv og sivilsamfunn (FN-sambandet, 2023). Norge har vært en av pådriverne for å få vedtatt målene, og har forpliktet seg til å jobbe for at målene skal nåes innen 2030 (Meld. St. 40 (2020–2021)).

Bærekraftsmålene består av 17 mål og 169 delmål. Målene ble definert som følge av innspill fra ulike land globalt og en spørreundersøkelse med tilnærmet 10 millioner respondenter (FN-sambandet, 2023).

Figur 2: FNs bærekraftsmål, 2023, av FN-sambandet.

(<https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/last-ned-grafikk>)

2.2.4 European Green Deal

The European Green Deal (EGD) ble i desember 2019 presentert som en veiledning for å gjøre EUs økonomi bærekraftig gjennom å snu klimautfordringene om til muligheter på tvers av politiske områder (Europakommisjonen, 2019). Ambisjonen til EGD er å gjøre Europa til det første klimanøytrale kontinentet innen 2050, og oppnå minst 55% lavere klimagassutslipp innen 2030 - sammenlignet med nivåene i 1990 (Europakommisjonen, u.å.-b).

De konkrete handlingspunktene i EGD inkluderte blant annet en fornyet strategi for bærekraftig finans og en revisjon av direktivet om ikke-finansiell rapportering - NFRD (EØS-notatbasen, 2020). Den fornyede bærekraftige finansstrategien skulle bidra til å skape et nyttig rammeverk for private investorer og den offentlige sektoren, og dermed legge til rette for bærekraftige investeringer (Europaparlamentet, 2021). Målet med revideringen av NFRD var å levere et omfattende rapporteringsrammeverk for selskaper slik at de kunne vurdere sine bærekraftige påvirkninger og risikoer både kvalitativt og kvantitativt (Europakommisjonen, u.å.-c). Revideringen av NFRD førte til at bærekraftdirektivet CSRD ble vedtatt.

2.3 Europeiske rettsakter

2.3.1 EU-institusjonene

De ansvarlige for initiativer som EGD, bærekraftig finans, NFRD, og bærekraftdirektivet CSRD er de sentrale Europeiske institusjonene. De sentrale EU-institusjonene består av rådet

for den Europeiske union (Rådet), Europakommisjonen, og Europaparlamentet. Sammen angir de tre institusjonene den politiske retningen i EU. Rådet fastsetter den politiske retningen og prioriteringer, Europakommisjonen fremsetter forslag til ny lovgivning, Rådet og Europa-parlamentet forhandler om forslaget, før de så vedtar en europeisk lovgivning (EU-Rådet, 2023). Lovgivningen i EU gjennomføres som regel i form av forordninger og direktiver.

2.3.2 Forordning

En forordning er en bindende rettsakt og skal følges i alle detaljer i hele EU, der den har direkte virkning. I praksis betyr dette at når EU publiserer en forordning vil den være rettskraftig og trenger ingen gjennomføring i de respektive medlemslandenes rett (Europalov, u.å.). Eksempler på slike forordninger er offentliggjøringsforordningen, som pålegger finanssektoren å offentliggjøre bærekraftsinformasjon, og taksonomiforordningen som er et klassifiseringssystem for bærekraftige økonomiske aktiviteter i finansmarkedene.

2.3.3 Direktiv

Et direktiv fastsetter et mål som landene skal oppnå og er ofte mer generelt utformet enn forordninger. Hvert enkelt land står fritt til å utforme nasjonale rettsakter som har til hensikt å sørge for at målene blir nådd (Europalov, u.å.). Relevante direktiver for denne oppgaven er direktivet for ikke-finansiell rapportering (NFRD) og bærekraftdirektivet (CSRD).

2.3.4 Gjennomføring av EU-rettsakter i Norge

Selv om Norge ikke er medlem av EU, påvirkes vi i stor grad av EUs politikk gjennom EØS-avtalen (Stortinget, 2023). EØS-avtalen er en avtale mellom EUs medlemsland og EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein som har som formål å styrke handel og økonomiske forhold mellom medlemmene (Stortinget, 2023).

Når en rettsakt er vedtatt i EU og er omfattet av EØS-avtalen blir saken først sendt til EFTA-sekretariatet, der den blir tatt til vurdering før EØS-komiteen så fatter et eventuelt vedtak om den skal innlemmes i EØS-avtalen (Stortinget, 2023). Norge er forpliktet til å gjennomføre forordninger, direktiver og andre bindende rettsakter i norsk rett dersom de innlemmes i EØS-avtalen, dette følger av EØS-avtalens artikkel 7 (Europalov, u.å.). Gjennomføring i norsk rett

skjer som oftest i form av egne forskrifter, men kan i enkelte tilfeller kreve lovendringer eller nye lover.

En stor del av EUs klima og miljøregler er innlemmet i EØS-avtalen, man antar at rundt 80% av norsk regelverk med hensyn til klima og miljø er basert på EU-regelverk (Klima- og miljødepartementet, 2021). Det er med andre ord stor sannsynlighet for at framtidige EU-rettsakter på dette området også vil bli rettskraftig i Norge.

2.4 Bærekraftig finans

For å lykkes med målene i EGD må investeringer i bærekraftige prosjekter og aktiviteter økes, men som et utgangspunkt må man først og fremst ha en felles forståelse og klar definisjon av hva som er bærekraftig (Europakommisjonen, u.å.-a). EUs løsning på dette var å skape et klassifiseringssystem for bærekraftige økonomiske aktiviteter – EU taksonomien.

Det overordnede rammeverket for klassifiseringssystemet ble etablert i taksonomiforordningen. Forordningen definerer seks klima- og miljømål som økonomiske aktiviteter må nå for å klassifiseres som bærekraftig (Europakommisjonen, u.å.-a):

- (i) Redusere og forebygge klimaendringer.
- (ii) Tilpasning til klimaendringene.
- (iii) Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann og marine ressurser.
- (iv) Overgang til sirkulær økonomi.
- (v) Forebygging og kontroll av forurensning.
- (vi) Beskyttelse og restaurering av biodiversitet og økosystemer.

Det må være et vesentlig bidrag til oppnåelsen av minst ett av målene, og ikke betydelig negativ påvirkning på de andre målene, for at en økonomisk aktivitet skal defineres som bærekraftig (Finansdepartementet, 2023a).

Offentliggjøringsforordningen setter krav til transparens og åpenhet i finanssektoren. Forordningen skal bidra til å forbedre informasjonen som formidles til sluttinvestorer

angående hvordan bærekraft har blitt hensyntatt i investeringsbeslutninger (Meld. St. 12 (2021-2022)).

17. desember 2021 vedtok Stortinget en ny lov om bærekraftig finans, dermed ble både taksonomiforordningen og offentliggjøringsforordningen gjennomført i norsk rett. Loven trådte i kraft 1. januar 2023 (Finansdepartementet, 2023a).

2.5 Bærekraftdirektivet

2.5.1 Non-Financial Reporting Directive (NFRD)

I 2014 vedtok Europakommisjonen direktivet The Non-Financial Reporting Directive (NFRD). Direktivet hadde som formål å forbedre rapporteringen på sosiale og miljømessige forhold (Direktiv 2014/95/EU). Direktivet krever blant annet at store foretak utarbeider en redegjørelse som er konsistent og sammenlignbar, med informasjon om klima og miljø, sosiale forhold, arbeidsforhold, menneskerettigheter og bekjempelse av korrupsjon (Direktiv 2014/95/EU).

Redegjørelsen skal i henhold til NFRD minst inneholde en kort beskrivelse av foretakets forretningsmodell, retningslinjer for håndtering av forhold knyttet til samfunnsansvar og gjennomførte aktsomhetsvurderinger, samt vesentlige risikoer.

I 2020 fremmet regjeringen forslag om endringer i regnskapsloven, slik at EUs regnskapsdirektiv 2014/95/EU (NFRD) ble ansett som gjennomført i norsk rett (Prop. 66 LS (2020-2021)). Endringene trådte i kraft 1. juli 2021 og fremkommer av regnskapslovens § 3-3c (Deloitte, 2021).

Regnskapslovens § 3-3c setter i likhet med NFRD krav til at store foretak skal utarbeide en redegjørelse om samfunnsansvar, med tilsvarende minimumskrav til informasjon.

Minimumskravet til innholdet av redegjørelsen som fremgår av § 3-3c er tilnærmet identisk med minimumskravene i NFRD. Regnskapsloven åpner også for at redegjørelsen kan utarbeides i samsvar med et rammeverk fastsatt nasjonalt, av EU, eller av et annet organ.

2.5.2 CSRD

En rapport utført av Europakommisjonen i april 2021 identifiserte flere utfordringer ved rapportering i henhold til NFRD. Rapporten konkluderte med at flere av virksomhetenes ikke-finansielle redegjørelse manglet vesentlig informasjon på alle de store bærekraftsrelaterede temaene, herunder klimagassutslipp og faktorer som påvirker biodiversitet (Direktiv

2022/2464, (pkt. 13)). I tillegg ble det avdekket at det var lav grad av sammenlignbarhet og troverdighet i den informasjonen som ble gitt. Funnene i denne rapporten viste at det var et klart behov for robust rapporteringsrammeverk for å sikre troverdig rapportering.

Fordelene ved et robust rapporteringsrammeverk og høy kvalitet på bærekraftsrapportering er, ifølge CSRD-direktivet, at det kan øke tilgangen til finansiell kapital, bidra til å identifisere og håndtere risikoer og muligheter, skape en bedre dialog mellom foretaket og dets eiere, og forbedre foretakets rykte og omdømme (Direktiv 2022/2464). På bakgrunn av dette vedtok Europakommisjonen det nye bærekraftdirektivet CSRD i november 2022, som vil erstatte NFRD fra og med januar 2024 (PWC, 2022).

Endringene fra NFRD til CSRD er i hovedsak (COM/2021/189):

- Utvidelse av hvem som må rapportere. Alle store foretak og alle børsnoterte foretak, med unntak av mikroforetak, må rapportere.
- Krav til attestasjon av bærekraftsinformasjonen.
- Spesifisert i detalj hvilken informasjon som skal rapporteres, og rapportering i henhold til de europeiske bærekraftstandardene.
- All informasjon skal publiseres som del av årsberetningen og publiseres i digitalt, maskinleselig format.

CSRD legger føringene for hva de europeiske bærekraftstandardene skal inneholde. Det følger av direktivet at standardene skal hensynte internasjonalt anerkjente prinsipper og rammeverk for ansvarlig forretningsadferd, bedrifters samfunnsansvar, og bærekraftig utvikling, herunder FNs bærekraftsmål og OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv (Direktiv 2022/2464).

CSRD setter videre krav til at bærekraftstandardene skal sikre kvaliteten på den rapporterte informasjonen gjennom at den skal være forståelig, relevant, verifiserbar, sammenlignbar og representert på en troverdig måte (Direktiv 2022/2464).

2.5.3 CSRD i Norge

Verdipapirlovutvalget utreder norsk gjennomføring av CSRD-direktivet. Opprinnelig plan var at utredningen skulle være levert innen 20. mai 2022, men fristen var satt før direktivet ble endelig vedtatt i EU. Verdipapirlovutvalget fikk derfor utsatt frist til 15. mai 2023 for å levere utredningen (Finansdepartementet, 2023b). Finansdepartementet har som mål at de nye

reglene skal være gjeldende i Norge på samme tid som de blir gjeldende i EU. De oppfordrer derfor at foretakene som vil bli rapporteringspliktige i henhold til CSRD-direktivet gjør seg kjent med rapporteringskravene og tilhørende bærekraftstandarder (Finansdepartementet, 2023b).

2.6 Europeiske bærekraftstandarder

2.6.1 EFRAG

I Juni 2020 ble The European Financial Reporting Advisory Group – EFRAG bedt om å gi tekniske råd til Europakommisjonen angående utviklingen av bærekraftstandarder (EFRAG, u.å.-d). EFRAG ble opprinnelig etablert for å tjene det offentlige interesse gjennom å gi råd til EU. Aktivitetene deres er delt inn i finansiell rapportering og bærekraftsrapportering, der de bidrar til utviklingen av IFRS standarder fra et europeisk perspektiv og nå utviklingen av de europeiske bærekraftstandardene (EFRAG, u.å.-a). I praksis betyr dette at de sikrer at europeiske synspunkter blir hensyntatt, i tillegg til å gi Europakommisjonen råd om hvorvidt standarder møter gitte kriterier.

Det forberedende arbeidet til utviklingen av standardene ble gjort av arbeidsgruppen «Project Task Force on preliminary work on the elaboration of possible EU non-financial reporting standards, forkortet til PTF-NFRS, nå endret til PTF-ESRS (EFRAG, u.å.-d). Arbeidsgruppen bestod av totalt 35 medlemmer fra 13 land, alle med relevant bakgrunn og erfaring (EFRAG, u.å.-b). De publiserte sin endelige rapport i februar 2021 der hovedkonklusjonene var at EUs unike forhold til bærekraftig utvikling og bærekraftsrapportering krever et sterkt fundament for standardisering. Standardiseringen bør bygges på robuste EU-konseptuelle retningslinjer som tar for seg allmenngoder, kvalitative egenskaper ved informasjon, relevante tidshorisonter, dobbel vesentlighet, og sammenkobling av finansiell- og bærekraftsrapportering (EFRAG, 2021b).

I 2021 inngikk også EFRAG og GRI en samarbeidsavtale som ble omtalt som banebrytende for sitt felt. Avtalen gikk ut på at begge organisasjonene skulle dele sin ekspertise med hverandre for å fremme den raske utviklingen av de europeiske bærekraftstandardene (EFRAG, 2021a). Sean Berrigan, generaldirektør for finansiell stabilitet og finansielle tjenester i Europakommisjonen, uttalte i den forbindelse at de europeiske bærekraftstandardene burde bygge på og bidra til utviklingen av eksisterende standarder og rammeverk som allerede er tatt i bruk av virksomheter, og at denne avtalen var et viktig steg

mot å fremme sammenstilling mellom europeiske og globale bærekraftstandarder (EFRAG, 2021a). EFRAG har senere også inngått samarbeidsavtaler med organisasjonene Shift og WICI, og hatt dialoger med International Financial Reporting Standards (IFRS) sitt International Sustainability Standards Board (ISSB) i forbindelse med utviklingen av standardene (EFRAG, 2022e).

2.6.2 Introduksjon til ESRS

Arbeidsgruppen PTF-ESRS brukte perioden fra juni 2021 til april 2022 på å utvikle de første utkastene til standardene (ESRS Exposure Drafts), utkastene ble så åpnet for kommentarer, der et bredt spekter av selskaper og interessenter fikk mulighet til å uttrykke sine synspunkter, og i november 2022 ble de 12 endelige utkastene til de europeiske bærekraftstandardene overlevert til Europakommisjonen. Europakommisjonen vil nå konsultere seg med EU-organer og medlemslandene før de endelige standardene vil bli vedtatt i juni 2023 (EFRAG, u.å.-c).

Under tilbakemeldingsperioden poengterte EFRAG at de største fordelene ved standardene ville være at informasjonskvaliteten ville bli bedre, med særlig hensyn til relevans og sammenlignbarhet. De ville også ha sammenheng med EUs politiske objektiv og være kompatibel med andre internasjonale initiativ (EFRAG, 2022e). De påpekte videre at potensielle utfordringer ved standardene kunne være den samlede dybden på nødvendig informasjon, vesentlighetsvurderingen, møte forventningene til alle interessenter, og de kunne være særlig utfordrende for de som rapporterer for første gang (EFRAG, 2022e).

Utkastene til ESRS er delt inn slik at de dekker emnene ESG – Environment, Social, og Governance, med tilhørende underemner der det er nødvendig. Hvert emne inneholder sektor-agnostiske og sektor-spesifikke opplysningskrav. Sektor-agnostiske gjelder for alle foretak uavhengig av hvilken sektor de opererer i, mens sektor-spesifikke gjelder for alle foretak innenfor en sektor (EFRAG, 2022a, pkt. 12). Standardene som er cross-cutting er tverrgående og gjelder for alle rapporteringspliktige foretak, de fastsetter obligatoriske krav som skal gis på et generelt nivå.

Tverrgående standarder:		
ESRS 1 <i>Generelle krav</i>		
ESRS 2 <i>Generelle opplysninger</i>		
Temaspesifikke standarder:		
Klima og miljø (E)	Sosiale (S)	Styring (G)
ESRS E1: <i>Klimaendringer</i>	ESRS S1: <i>Egen arbeidsstyrke</i>	ESRS G1: <i>Forretningsførsel</i>
ESRS E2: <i>Forurensning</i>	ESRS S2: <i>Arbeidere i verdikjeden</i>	
ESRS E3: <i>Vann og marine ressurser</i>	ESRS E3: <i>Berørte lokalsamfunn</i>	
ESRS E4: <i>Biodiversitet og økosystemer</i>	ESRS S4: <i>Forbrukere og sluttbrukere</i>	
ESRS E5: <i>Ressursbruk og sirkulær økonomi</i>		

Figur 3. Utarbeidet oversikt over ESRS.

Den overordnede strukturen på standardene er basert på følgende fire rapporteringspilarer (EFRAG, 2022a, pkt. 10):

- (i) Virksomhetsstyring (GOV): styringsprosessene, kontrollene og prosedyrene som benyttes for å overvåke og håndtere påvirkninger, risikoer og muligheter.
- (ii) Strategi (SBM): hvordan foretakets strategi og forretningsmodell samhandler med de vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter.
- (iii) Påvirkning-, risiko- og mulighetsstyring (IRO): prosessene der påvirkning, risiko og muligheter identifiseres, vurderes og håndteres.
- (iv) Mål og metode (MT): hvordan foretaket måler sine resultater og framdrift mot målene sine.

Opplysningskravene som fremgår av standardene dekker alle de overnevnte rapporteringspilarene, og opplysningene som skal gis er basert på dobbel

vesentlighetsprinsippet. Dobbel vesentlighet og betydningen av dette vil bli nærmere gjennomgått i empirikapittelet.

Strukturen i ESRS følger den samme som blir anbefalt av Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD). TCFD er et rammeverk som ble utviklet for å gi anbefalinger for hvilken type informasjon selskaper burde opplyse om for å sikre at investorer, långivere, og forsikringselskaper ville være i stand til å vurdere og prise et spesifikt sett av risikoer relatert til klimaendringer (TCFD, 2023). En slik struktur vil bidra til at selskaper kan gi bedre informasjon for å understøtte informert kapitalallokering.

Tidslinjen for hvem som blir rapporteringspliktige og må rapportere i henhold til ESRS følger av artikkel 5 i CSRD-direktivet. Terskelverdiene er gjengitt i norske kroner av Finansdepartementet (Finansdepartementet, 2023b):

Fra regnskapsår 2024:

Store foretak som er av allmenn interesse og som har gjennomsnittlig over 500 ansatte i regnskapsåret. Dette vil i hovedsak være banker, kreditt- og forsikringsforetak, og børsnoterte foretak.

Fra regnskapsår 2025:

Store foretak som overskrider to av tre følgende terskelverdier:

- Balansesum: 160 millioner kroner
- Salgsinntekter: 320 millioner kroner
- Gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 250

Fra regnskapsår 2026:

Små og mellomstore børsnoterte foretak som ikke er mikroforetak.

2.7 Andre standarder

2.7.1 WEF-rammeverket

September 2020 publiserte World Economic Forum's International Business Council (IBC) rapporten *Measuring Stakeholder Capitalism*. Rapporten ble utarbeidet i samarbeid med «de fire store» Deloitte, EY, KPMG, og PWC, med det formål å forbedre selskapenes målinger og

prestasjoner opp mot ESG-indikatorer og spore deres bidrag mot å nå FNs bærekraftsmål (WEF, u.å.). Rapporten danner grunnlaget for WEF's rapporteringsrammeverk på bærekraft.

Rammeverket består av totalt 21 kjerneindikatorer og 34 utvidende indikatorer, fordelt på de fire rapporteringsområdene styring, klima og miljø, mennesker, og bærekraftig vekst (WEF, 2020b, s. 12). Indikatorene er bevisst basert på eksisterende standarder som GRI og SASB for å oppnå økt samarbeid og sammenstilling på tvers av rammeverk og standarder (WEF, u.å.), dette kommer også tydelig frem av kjerneindikatorene, der hele 17 av 21 oppgir GRI som kilde. Kjerneindikatorene regnes som kritisk viktige på et kortsiktig tidsperspektiv og er gjerne informasjon som selskapene allerede rapporterer på, eller har lett tilgang til. Kjerneindikatorene har primært fokus på aktiviteter innenfor organisasjonens grenser. De utvidende indikatorene er ikke like veletablert, og er mer påvirknings-orientert.

WEF definerer ikke interessenter i rapporten, men skriver at investorer og interessenter nå forventer at selskaper rapporterer på ikke-finansielle temaer, risikoer og muligheter med samme disiplin som sin finansielle rapportering (WEF, 2020b, s. 7). KPMG, som har bidratt til utviklingen av rammeverket, skriver at interessenter kan inkludere investorer, ansatte, entreprenører, leverandører, klienter, og ikke-statlige organisasjoner (KPMG, 2022, s. 9).

I rapporten blir vesentlighet definert som viktig informasjon som er relevant/kritisk for langsiktig verdiskapning (WEF, 2020b, s. 14), og skiller seg dermed fra dobbel vesentlighetsprinsippet i ESRS. Videre argumenterer de for at vesentlighet er et dynamisk konsept gjennom at problemstillinger som bare er relevante for sosiale faktorer på nåværende tidspunkt, i framtiden kan endres til å være finansielt vesentlig.

2.7.2 GRI

Global Reporting Initiative (GRI) er det rammeverket som er mest benyttet i Norge når det gjelder rapportering på bærekraft. GRI ble i sin tid etablert med det formål å hjelpe virksomheter og organisasjoner i å rapportere på deres økonomiske, miljømessige og sosiale påvirkninger. I år 2000 publiserte de den første versjonen av deres retningslinjer, og ble dermed det første globale rammeverk for bærekraftsrapportering (GRI, 2023b).

I 2016 gikk GRI fra å gi retningslinjer for rapportering på bærekraft til å lage egne standarder som virksomheter kunne benytte for å rapportere (GRI, 2023b). Standardene deres bestod opprinnelig av de to hovedkomponentene universelle standarder og temaspesifikke standarder, men ble utvidet til å inkludere sektorspesifikke standarder etter at en revidert

versjon ble publisert 1. januar 2023 (GRI, 2023c). Som følge av revideringen ble også aktsomhetsvurderingsprinsippet innlemmet.

GRI deltok aktivt under utviklingen av ESRS, blant annet for å sikre at de ble så kompatibel som mulig med GRI standardene (GRI, 2022b). Til tross for samarbeidet, skiller standardene seg fra hverandre med hensyn til hva som anses som vesentlig og dermed hva som skal rapporteres på. ESRS har både finansiell vesentlighet og påvirkningsvesentlighet som basis for rapportering, mens GRI kun har påvirkningsvesentlighet.

2.7.3 SASB

Sustainability Accounting Standards Board (SASB) ble etablert i 2011 med formål om å hjelpe virksomheter og investorer til å utvikle et felles språk for de finansielle aspektene ved bærekraft (SASB, u.å.). SASB standardene fungerer som en veileder for rapportering på informasjon som er av finansiell vesentlig karakter. Standardene identifiserer ESG-relaterte temaer som er finansielt vesentlig i totalt 77 ulike industrier, standardene er med andre ord industribaserte, bakgrunnen for dette er at forholdene som påvirker den økonomiske prestasjon til virksomhetene vil variere mellom industrier (SASB, u.å.).

SASB standardene er utformet slik at de undertemaene av bærekraftsinformasjon som mest sannsynlig vil bli hensyntatt av investorer i deres vurderinger av selskapsverdi skal offentliggjøres. Rapporteringen baserer seg dermed kun på finansiell vesentlighet. SASB definerer finansiell vesentlighet som de forholdene som sannsynligvis vil påvirke den økonomiske prestasjonen til et gitt selskap i en gitt industri (SASB, u.å.).

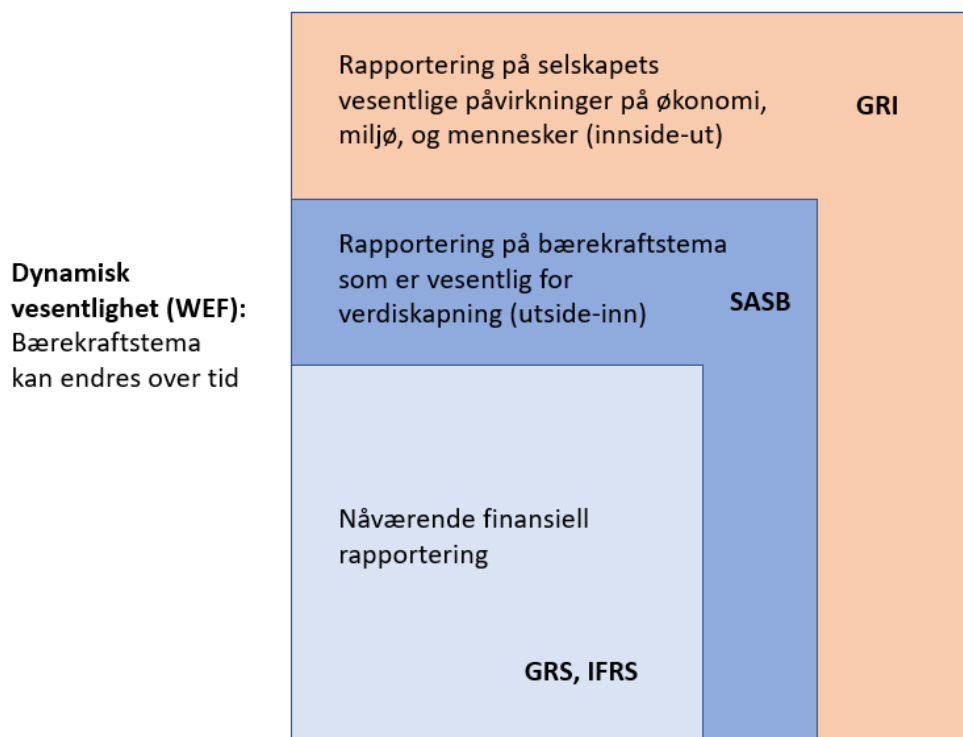
2.7.4 Oppsummering vesentlighet

Vesentlighet er et nøkkelkonsept i bærekraftsrapportering og bidrar til å filtrere frem den informasjonen som er mest relevant for interessentene og selskapet. Hva som skal anses som vesentlig informasjon og som skal komme frem av bærekraftsrapporten avhenger i stor grad av hvilke interessenter selskapet har og hvilken standard eller rammeverk de rapporterer i henhold til.

Forskjellen mellom hva rammeverkene og standardene anser som vesentlig beviser at det ikke er et entydig konsept, det viser også at vesentlighetsbegrepet er gjenstand for tolkning. GRI kaller dette «vesentlighetsgalskapen», og beskriver blant annet dynamisk vesentlighet som kun en utsettelse av dobbel vesentlighet (GRI, 2022c). GRI, som har vært involvert i arbeidet til EFRAG, mener at finansiell vesentlighet og påvirkningsvesentlighet under paraplyen

«dobbel vesentlighet» er den eneste relevante formen for vesentlighet (GRI, 2022c). På den måten blir begge perspektiv som behøves for finansiell- og bærekraftsrapportering dekket.

Oppsummert kan forskjellene mellom de ulike synene på vesentlighet illustreres slik:

Figur 4. Utarbeidet oversikt over vesentlighetsprinsippene

GRI har et innside-ut perspektiv, som betyr at man ser hvordan virksomheten påvirker ytre forhold. SASB konsentrerer seg om hvordan bærekraftsforhold påvirker langsiktig verdiskapning og har sånn sett et utside-inn perspektiv. WEF sitt dynamiske vesentlighetsperspektiv er plassert utenfor figuren for å illustrere at et bærekraftstema som på nåværende tidspunkt kun er å beregne som vesentlig påvirkning på ytre forhold, kan endre seg til å bli finansielt vesentlig i framtiden. Nåværende finansiell rapportering i norske foretak blir gjort i henhold til regnskapsspråkene god regnskapsskikk (GRS) eller IFRS. Kravene i ESRS vil medføre at finansiell informasjon, informasjon om selskapets påvirkninger og de bærekraftstemaene som er relevant for verdiskapningen vil bli samlet i en enkelt rapport.

2.8 Norges Råfisklag

Etter første verdenskrig var det krise i norsk fiskeri, perioden var preget av fallende priser og konkurser. Dette skapte politisk press for å få på plass en lov som ville gi fiskerne mulighet til å fastsette råfiskprisene og ta kontroll over omsetningen (Grytås, 2013). Råfiskloven, som

også blir omtalt som «fiskernes grunnlov», ga fiskerne enerett til å organisere førstehåndsomsetning av fisk (Grytås, 2013), det førte til at Norges Råfisklag ble etablert og de har siden 1938 forvaltet makten og ansvaret som loven innebærer. Råfiskloven har senere blitt erstattet av fiskesalgslova, men mandatet til Norges Råfisklag er fortsatt det samme.

Norges Råfisklag er organisert som et samvirkeforetak, som kjennetegnes ved at hovedformålet er å fremme medlemmenes økonomiske interesser. Et annet kjennetegn er at medlemmenes behov for samhandling er viktigere enn at foretaket går med mest mulig overskudd (Altinn, 2021). Eierne av Norges Råfisklag er Norges Fiskarlags regionale fiskarlag i salgslagetets område, Fiskebåt, Norsk Sjømannsforbund og Norges Kystfiskarlag (Norges Råfisklag, 2022b). Gjennom medlemskap i de nevnte eierorganisasjonene er det i bunn og grunn fiskerne som eier Norges Råfisklag.

Årsmøtet er Råfisklagets øverste organ, og består av representanter fra de ulike eierorganisasjonene. Årsmøtet velger Råfisklagets styre og fastsetter vedtekter. Kravet pr 1. januar 2022 var at delegatene var aktive fiskere (Norges Råfisklag, 2022a), men i mai 2022 åpnet de også opp for at andre personer med tilknytning til fiskerinæringen kunne melde seg inn i eierorganisasjonene og bli valgbare til styret (Hanssen, 2022).

Formålet til Norges Råfisklag er å gjennom sine tjenester sikre fiskernes inntekter og bidra til en bærekraftig og lønnsom verdiskaping i norsk fiskerinæring (Norges Råfisklag, 2022b). Dette gjør de blant annet gjennom deres ulike omsetningsordninger, som for eksempel frivillige avtaler om leveranser av fisk direkte til fiskekjøperens mottaksanlegg, da foregår omsetningen innenfor Råfisklagets salgsvilkår og prisbestemmelser (Norges Råfisklag, 2023b).

I medhold av fiskesalgslovens § 11 kan Råfisklaget fastsette minstepriser for førstehåndsomsetning av villevende marine ressurser (Fiskesalgslova, 2013). Minsteprisene representerer den laveste prisen fiskekjøper kan betale for råstoffet, og det skilles mellom dynamiske og tradisjonelle minstepriser. De dynamiske minsteprisene som er innført for torsk, hyse, sei, kongekrabbe og rognkjeks, innebærer at prisene svinger i takt med markedet (Norges Råfisklag, 2023b). For øvrige fiskeslag er det etablert tradisjonelle minstepriser, som er et resultat av forhandlinger mellom Råfisklaget og representanter fra fiskeindustriens organisasjoner.

En av primærtjenestene som Råfisklaget tilbyr er oppgjørsordningen, som er en ordning som garanterer oppgjør til fiskerne for levert fangst (Norges Råfisklag, 2023b). Dette gjør de blant annet gjennom at enhver fiskekjøper må stille garanti før de kan kjøpe råstoffet, der fiskekjøper kan velge om de vil stille bankgaranti, betalingsmidler eller søke om kredittforsikring (Norges Råfisklag, 2023b). Gjennom 2022 hadde fiskekjøperne 14 dagers kredittid, mens Råfisklaget hadde en frist på 15 dager til å utbetale fiskerne oppgjør for levert fangst (Norges Råfisklag, 2023b).

Råfisklaget er en sentral aktør i fiskerinæringen, og har i takt med resten av næringen og samfunnet ellers også satt bærekraft på agendaen. I 2022 publiserte Råfisklaget sin første bærekraftsrapport for rapporteringsåret 2021, hvor administrerende direktør blant annet kommenterer at sentrale deler av Råfisklagets tjenester er vitale for fiskerinæringens svar på bærekraftsutfordringene, og at Råfisklaget må forbedre hvordan de dokumenterer sitt arbeid på dette området (Norges Råfisklag, 2022a). Bærekraftsrapportene deres tar utgangspunkt i WEF-rammeverket og innholdet baserer seg i hovedsak på data og informasjon som er hentet fra organisasjonen, årsberetningen og Miljøfyrtårn (Norges Råfisklag, 2022a).

Årsberetningen for 2022 viser at Norges Råfisklag hadde 134 millioner i driftsinntekter, en balanse på 1,5 milliarder, og 56 ansatte (Norges Råfisklag, 2023b). De overskrider dermed kun en av tre terskelverdier som er satt av CSRD, og er ikke pliktig til å rapportere i henhold til ESRS. Selv om de ikke er pålagt, har de startet en prosess der de gjør seg kjent med kommende rapporteringskrav, og planlegger å rapportere på bærekraft i henhold til ESRS i framtiden. I metoddelen vil ESRS bli nærmere gjennomgått og sammenlignet med WEF-rammeverket som Råfisklaget benytter i dag, dette vil belyse eventuelle utfordringer og fordeler ved den planlagte overgangen.

3 Metode

3.1 Oversikt

Hensikten med å beskrive den valgte metoden er å sikre at oppgavens konklusjon er gyldig og pålitelig. Det er spesielt forskningsdesignet og det vitenskapsteoretiske ståstedet som legger føringen for valg av metode for datainnsamlingen (Busch, 2021, s. 56). I denne sammenhengen kan metode beskrives som en systematisk fremgangsmåte for å undersøke et fenomen.

3.2 Valg av forskningsdesign og metode

Oppgavens formål er å undersøke hva en overgang til de europeiske bærekraftstandardene og dobbel vesentlighetsprinsippet innebærer. På bakgrunn av dette ble det valgt casestudie som forskningsdesign. Casestudier er intensive undersøkelsesopplegg som kjennetegnes ved at forskeren henter inn mye informasjon fra en eller få enheter (Johannessen et al., 2021, s. 206). Oppgavens problemstilling krever et komparativt design der ESRS blir sammenlignet med andre standarder for å forklare likheter og forskjeller. Kjernen ved komparativt design er ifølge Ringdal (2018, s. 172) å finne teoretisk interessante egenskaper ved analyseenheter som kan brukes til å forklare det som studeres. Oppgaven er en casestudie fordi det undersøkes hva en overgang til dobbel vesentlighet innebærer for rapportering av bærekraft, og komparativt fordi ESRS blir sammenlignet med andre standarder.

Som følge av valgt forskningsdesign ble en kombinasjon av dokumentanalyse og intervju ansett som mest hensiktsmessig metode for innsamling av data. En innholdsanalyse av relevante dokumenter vil gi innblikk i hvilke krav ESRS medfører og legge grunnlaget for sammenligninger med andre standarder og rammeverk. Intervju av en representant fra casebedriften vil kunne avdekke ytterligere utfordringer eller fordeler knyttet til overgangen til ESRS. Fordi studien baserer seg på data fra dokumentanalyse og intervju er oppgaven av kvalitativ karakter. Dette støttes av Ringdal (2018, s. 111), som karakteriserer nærhet til feltet og få studieobjekter som klassiske kjennetegn ved kvalitativ metode.

Dokumentanalyse er en type kvalitativ innholdsanalyse der forskeren samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det en ønsker å studere (Johannessen et al., 2021, s. 236). En slik kvalitativ innholdsanalyse innebærer med andre ord at dokumentene som utvelges skal bidra til å belyse den spesifikke

problemstillingen. I følge Grønmo (2004) består en kvalitativ innholdsanalyse av dokumenter av tre faser:

- (i) Forberedelser: Forskeren utformer problemstilling, finner relevante tekster og gjør et utvalg.
- (ii) Datainnsamling: Tekstene gjennomgås systematisk for å velge ut og registrere relevant innhold. Grunnlaget for utvelgelsen er studiens problemstilling, og kildekritiske og kontekstuelle vurderinger må foretas. Avslutningsvis må innholdet kategoriseres.
- (iii) Analyse av innsamlet data: Analysen starter med en beskrivelse av materialet for å gi en oversikt, før den relevante informasjonen forenkles og fremheves. Avslutningsvis må innholdet tolkes for å se hva dataene sier, og hvilke svar de gir på problemstillingen.

Dokumentene deles gjerne inn etter type, form og innhold (Johannessen et al., 2021, s. 237). Der type refererer til om dokumentene er primærkilde, sekundærkilde, eller tertiærkilde. Form refererer til om det er skriftlige dokumenter, visuelle dokumenter, eller lyd-dokumenter. Med innhold menes om det er meningsyttringer eller fakta innhold som kommer frem av dokumentene. Denne oppgaven er en dokumentanalyse av allerede eksisterende skriftlige dokumenter, og er dermed å regnes som sekundærdata.

Fordelene ved dokumentanalyse er blant annet at det er svært effektivt, det baserer seg på valg av data, i motsetning til innsamling av data (Bowen, 2009, s. 32). Tilgjengelighet og kostnadseffektivitet er også tydelige fordeler, hvem som helst har tilgang til de ulike standardene så lenge de har internettforbindelse. På den andre siden kan svakheter ved dokumentanalyse være at dokumentene i seg selv ikke er produsert for forskningsformål, de er produsert uavhengig av dette (Bowen, 2009, s. 32). Dokumenter kan også i enkelte tilfeller være vanskelige å få tilgang til, men Bowen argumenterer for at dette kun er potensielle svakheter og ikke store ulemper, og at fordelene helt klart oppveier for svakhetene (Bowen, 2009, s. 33).

Kvalitative intervjuer egner seg når en ønsker fyldige og detaljerte beskrivelser av informantens forståelser, erfaringer, meninger, og refleksjoner knyttet til et fenomen (Johannessen et al., 2021, s. 106). Intervjuet vil bidra med nyanser til de tolkningene som blir

gjort i dokumentanalysen, og kan belyse andre utfordringer utover de som kun kommer frem av opplysningskravene.

3.3 Utvalg av dokumenter og casebedrift

Bærekraftstandardene er svært omfattende og krever nøye gjennomgang og analyse for å legge et godt vitenskapelig grunnlag. Dobbel vesentlighet og aktsomhetsvurderingen blir introdusert og beskrevet i ESRS 1 og 2, de er også obligatoriske for alle og er derfor valgt. ESRS E1 som omhandler klimaendringer er også obligatorisk, uavhengig av vesentlighetsvurderingen og vil dermed medføre en rekke obligatoriske opplysningskrav som bør analyseres. Det var også ønskelig å vise hvordan dobbel vesentlighet kommer til uttrykk i øvrige standarder, derfor ble alle standardene skumlest for å gi en oversikt. Språk og opplysningskrav i de øvrige standardene er relativt likt, derfor blir det kun gitt en kort oppsummering om dobbel vesentlighet i disse.

Standardene er nytt for de fleste, derfor vil hovedfokuset være på å belyse hvilken informasjon som må opplyses om på en generell basis med bakgrunn i dobbel vesentlighet og aktsomhetsvurderingen, i tillegg til hvordan denne informasjonen skal presenteres. Dette koblet med analyse av opplysningskravene som følger av standarden klimaendringer, vil gi et godt utgangspunkt for å undersøke hvordan standardene skiller seg fra andre rammeverk, og eventuelt hvilke likheter de har. Tilsvarende tema ble undersøkt i WEF-rammeverket for å sammenligne med ESRS.

Norges Råfisklag ble på et tidlig tidspunkt vurdert som en interessant casebedrift på bakgrunn av deres sentrale rolle i fiskerinæringen, og arbeid med bærekraftig ressursforvaltning. Det ble likevel besluttet at valget måtte baseres på en kriteriebasert utvelgelse (Johannessen et al., 2021, s. 64). Nødvendige kriterier for utvalget var i) bedriften rapporterer på bærekraft, og ii) bedriften forbereder seg på en overgang til ESRS. Norges Råfisklag er både et interessant studieobjekt og oppfyller kriteriene, de ble derfor valgt. Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg, som innebærer at forskeren velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er viktige for å svare på problemstillingen (Thagaard, 2018, s. 60). Kunnskap om bærekraftsrapportering, finansiell rapportering, og ESRS ble ansett som nødvendige kvalifikasjoner for at informanten skulle være i stand til å gi førstehåndskunnskap om fenomenet som forskes på. Regnskapssjef i Norges Råfisklag har vært med i bærekraftsgruppen siden oppstart, er involvert i den finansielle rapporteringen, og har deltatt

på utdanningsopplegg for bærekraftsrapportering og ESRS. På bakgrunn av dette ble regnskapssjef Liv-Inger Abrahamsen valgt som informant.

3.4 Datainnsamling

3.4.1 Fremgangsmåte

Innsamling av data ble gjennomført ved en systematisk gjennomgang av relevante dokumenter og kvalitativt intervju. Første steg var å gjøre seg kjent med de relevante standardene og rammeverk, og så filtrere ut den mest sentrale informasjonen innenfor forhåndsbestemte avgrensninger. Standardene bruker tidvis avansert engelsk-språklige uttrykk, alle standardene ble derfor oversatt til norsk ved hjelp av oversetterfunksjonen i Word. Dette har sine fordeler og ulemper, det har vært til stor hjelp å få bekreftet informasjonen i sitt eget språk, men samtidig er ikke oversetterfunksjonen perfekt og kvalitetssjekk på tvers av de to ulike språkene har måtte blitt gjort slik at det ikke skulle skje misforståelser.

For intervjuet var det et mål om å stille informanten åpne spørsmål der egne refleksjoner og tanker kom til uttrykk, det ble derfor besluttet å gjennomføre et semistrukturert intervju. Et semistrukturert intervju har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt, mens spørsmål og temaer kan variere (Johannessen et al., 2021, s. 106). For å få utfyllende svar om innviklede problemstillinger, ble informanten tilsendt spørsmål organisert under utviklede hypoteser på e-post. På den måten har informanten fått betenkningstid og mulighet til å sette seg inn i de ulike temaene slik at svarene er av substans og relevans.

3.4.2 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet beskriver påliteligheten til den innsamlede dataen, herunder hvilke data som er brukt, hvordan de samles inn og hvordan de bearbeides (Johannessen et al., 2021, s. 256). I kvantitative undersøkelser referer pålitelighet til eksakt replikasjon av prosessen og resultater, i kvalitative undersøkelser vil eksakt replikasjon være mer utfordrende (Leung, 2015).

Utfordringen ligger i at observasjoner er kontekstavhengige og forskeren bruker seg selv som instrument. Ingen har samme erfaringsbakgrunn, derfor vil også tolkningene av observasjonene kunne variere. Forskeren kan styrke påliteligheten til observasjonene dersom

konteksten får en inngående beskrivelse, gjerne i form av en casebeskrivelse, og ved at fremgangsmåten til prosjektet er åpen og detaljert (Johannessen et al., 2021, s. 256).

Dokumentene som er innsamlet og analysert er hentet fra de som har utarbeidet de, og de kan dermed anses som pålitelige dokumenter i forstand av at de er hentet direkte fra opprinnelig kilde. Dokumentene består i hovedsak av opplysningskrav som er utarbeidet slik at det er lite rom for tolkning, en tilsvarende dokumentanalyse med lignende avgrensninger og utgangspunkt bør derfor gi lignende resultater. Reliabilitet knyttet til intervjuet kan være mer utfordrende. Dette kan være fordi de som blir intervjuet ordlegger seg slik de ønsker at de selv eller deres virksomhet skal bli oppfattet, noe som fører til at svarene mangler objektivitet. Det bør stilles åpne spørsmål som ikke setter de i en posisjon der de må være kritiske ovenfor egen virksomhet. Objektiviteten til resultatene av intervjuet kan også styrkes gjennom at svarene støttes opp av annen litteratur (Johannessen et al., 2021, s. 259).

Validitet kan deles opp i intern og ekstern validitet. Intern validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om hvorvidt en metode undersøker det den har til hensikt å undersøke, eller i hvilken grad observasjonene som har blitt utført virkelig avspeiler det fenomenet som en ønsker å undersøke (Johannessen et al., 2021, s. 256). Intern validitet omtales også som troverdighet, og troverdigheten til prosjektet kan økes ved at forskeren investerer tilstrekkelig tid til å bli kjent med feltet slik at man er i stand til å skille ut relevant fra ikke-relevant informasjon (Johannessen et al., 2021, s. 256). Med et utgangspunkt på relativt lite kunnskap om temaet kan man si at intern validitet var lav ved begynnelsen av prosjektet. Etter hvert som prosjektet har utviklet seg har også interessen og kunnskapen om temaet utviklet seg, og det har vært enklere å filtrere ut relevant informasjon. Dette kombinert med gode dialoger med veileder har bidratt til at intern validitet nå kan beregnes som akseptabel.

Ekstern validitet beskriver om resultatene kan overføres til lignende fenomener. Kvalitative resultater er som regel kontekstuelle unike, men overførbarheten kan styrkes gjennom utfyllende beskrivelser av detaljer knyttet til fenomenet (Johannessen et al., 2021, s. 257). Resultatene i undersøkelsen bør kunne overføres til lignende fenomener, for eksempel dersom en annen virksomhet planlegger en overgang fra et annet rammeverk til ESRS. En utfordring kan være dersom opplysningskravene blir endret eller tilpasset i framtiden. Virksomheter vil også kunne ha ulike syn på overgangen, så informantens meninger bør ikke generaliseres.

4 Empiri

4.1 Innledning

Datainnhenting som legger grunnlaget for empirien i denne oppgaven ble utført ved bruk av dokumentanalyse som beskrevet i foregående kapittel. Innholdet er kategorisert i generelle krav, innholdet i rapporteringen, generelle opplysningskrav, aktsomhetsvurderingen, og opplysningskrav for ESRS E1 *Klimaendringer*. Deretter vil tilsvarende kategorier gjennomgå i WEF-rammeverket. WEF er i stor grad basert på GRI, men for å tydeliggjøre at det også er sentrale ulikheter mellom de to blir vesentlighetsvurderingen og aktsomhetsvurderingen i GRI kort oppsummert.

De generelle kravene redegjør for hvordan standardene skal overholdes, herunder hvordan rapporteringen skal presenteres, de kvalitative egenskapene ved informasjonen, og hvilke tidsintervaller som skal benyttes. Innholdet i rapporteringen er basert på dobbel vesentlighet og vesentlighetsvurderingen, og legger grunnlag for hvilken informasjon som skal inkluderes i rapporten.

For de generelle opplysningskravene i ESRS er det rettet særlig fokus mot verdikjeden, styring og strategi. Flere av disse opplysningskravene er også relatert til aktsomhetsvurderingen, men er skilt ut i et eget delkapittel for å skape bedre oversikt over hvilke krav som faktisk knytter seg til denne prosessen.

4.2 Generelle krav ESRS

4.2.1 Hvor og hvordan rapporteringen skal presenteres

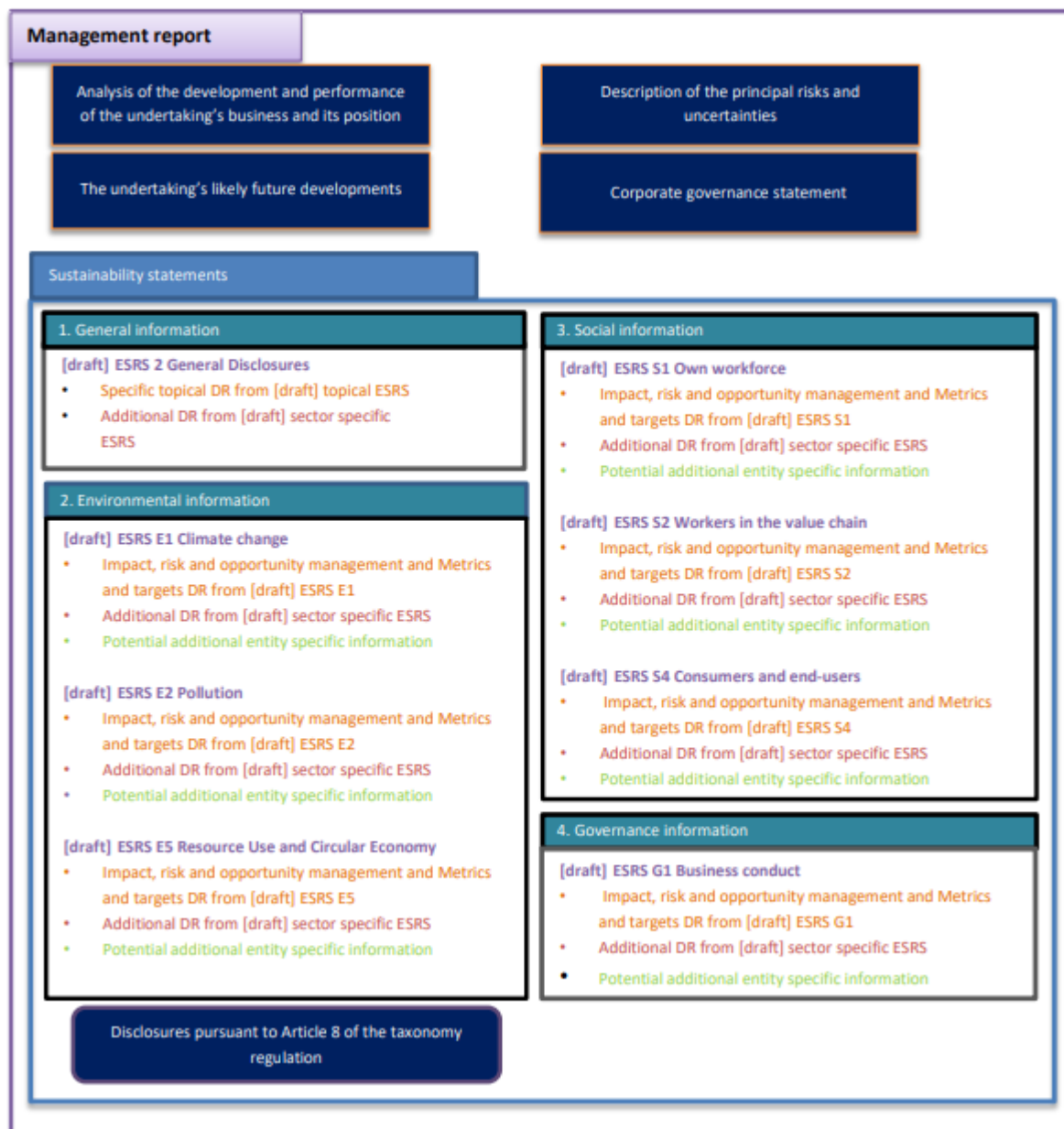
Foretakene som rapporterer i henhold til ESRS skal presentere vesentlige opplysninger knyttet til bærekraft som en del av styrets årsberetning (EFRAG, 2022a, pkt. 4). Dette betyr at det ikke lenger vil være anledning til å presentere bærekraftsinformasjon i en separat rapport. Når informasjonen presenteres som en del av styrets årsberetning skal dette gjøres på en måte som gjør det mulig å skille mellom informasjon som er resultat av opplysningskravene i henhold til ESRS, og andre opplysninger som ellers kommer frem i årsberetningen. Det skal også presenteres med en struktur som gjør det enklere å forstå bærekraftsinformasjonen, både

i menneskelige og maskinlesbare formater (EFRAG, 2022a, pkt. 112). Med maskinlesbare formater menes at informasjonen kan leses og bearbeides av en datamaskin.

Strukturen på bærekraftsinformasjonen skal være strukturert i de fire delene: generell informasjon, miljøinformasjon, sosial informasjon og styringsinformasjon. Dersom opplysninger som blir gitt i en del, dekker en annen del, kan det henvises slik at man på den måten unngår dupliseringer av opplysninger (EFRAG, 2022a, pkt. 116). Det vil for eksempel være naturlig å ha informasjon om strategi og forretningsmodell som del av styrets årsberetning, det vil da være mulighet å referere til årsberetning i stedet for å gi samme opplysninger på nytt som del av bærekraftsrapporten. De opplysningene som kreves av de sektorspesifikke ESRS-standardene skal grupperes etter tverrgående rapporteringsområde, og der det er relevant, grupperes etter bærekraftstema (EFRAG, 2022a, pkt. 117). Forslag til gruppering og oppsett er illustrert på neste side i figur 5.

Fordi den bærekraftsrelaterte informasjonen skal presenteres i styrets årsberetning, der også årsregnskap og strategi fremkommer, skal forholdet mellom de ulike opplysningene beskrives. I praksis betyr dette at det vil være behov for å forklare virkningen eller den sannsynlige virkningen bærekraft vil ha på regnskapet eller foretakets finansielle planer. Motsatt kan en slik beskrivelse bidra til å forklare hvordan bruken av naturressurser og endringer i leverandørkjeden kan forsterke, endre eller redusere vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter (EFRAG, 2022a, pkt. 124). Dette belyser igjen at avstanden mellom ikke-finansiell og finansiell rapportering kommer til å minske i framtiden.

ESRS illustrerer hvordan rapporten kan presenteres slik:

Figur 5. Appendix G: Example of structure of ESRS sustainability statements, 2022, av EFRAG.

<https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F06%2520Draft%2520ESRS%25201%2520General%2520requirements%2520November%25202022.pdf>

Verdt å merke seg at dette er en ikke-bindende illustrasjon. Rapporteringspliktige må dermed ikke følge samme oppsettet, den viser bare en alternativ måte det kan gjøres på. Ved et slikt oppsett deles rapporten i to hoveddeler, først styrets årsberetning og så

bærekraftsinformasjon. Under årsberetningsdelen publiseres foretakets analyse av utvikling og prestasjon, sannsynlige fremtidige utviklinger, beskrivelse av generelle risikoer og usikkerheter, samt en uttalelse om eierstyringen. Bærekraftsinformasjonen deles inn i generell informasjon, som i hovedsak bygger på ESRS 2 *Generelle opplysninger*, og ESG-temaene som er de sektor-agnostiske standardene. Avslutningsvis presenteres en redegjørelse av artikkel 8 i Taksonomien, som krever at alle foretak som er underlagt NFRD og CSRD må rapportere i hvilken grad deres aktiviteter er assosiert med økonomiske aktiviteter som kvalifiserer som miljømessig bærekraftige under Taksonomiforordningen (Europakommisjonen, u.å.-c).

4.2.2 Forberedelse til rapportering

ESRS 2 medfører opplysningsplikt om det generelle grunnlaget for utarbeidelsen av bærekraftserklæringer. Formålet med opplysningsplikten er å gi en forståelse av hvordan foretaket har utarbeidet bærekraftserklæringen. Opplysningsplikten innebærer at foretaket må opplyse om bærekraftserklæringen er utarbeidet på konsolidert eller individuell basis, i hvilken grad den dekker foretakets verdikjede, og om foretaket har benyttet seg av muligheten til å utelate opplysninger om immaterielle rettigheter (EFRAG, 2022b, pkt. 5).

4.2.3 Kvalitative egenskaper ved informasjonen

Når foretaket utarbeider bærekraftsrapporten skal de anvende grunnleggende kvalitative egenskaper til informasjon; relevans og trofast representasjon, og anvende styrkende kvalitative egenskaper; sammenlignbarhet, etterprøvnbarhet og forståelighet (EFRAG, 2022a, pkt. 23). Bærekraftsinformasjonen er relevant når den kan utgjøre en forskjell i brukernes beslutninger under en dobbel vesentlighetstilnærming.

Trofast representasjon innebærer at informasjonen er fullstendig, nøytral og fri for feil. Informasjonen er fullstendig når all vesentlig informasjon som er nødvendig for at brukeren skal forstå påvirkningene, risikoene og mulighetene er presentert (EFRAG, 2022a, pkt. QC6). At informasjonen er nøytral betyr at både de negative og positive vesentlige påvirkningene ut fra et påvirkningsvesentlighetsperspektiv, samt de vesentlige risikoer og muligheter ut fra et finansielt vesentlighetsperspektiv, skal vies like stor oppmerksomhet. Nøytralitet innebærer at foretaket må utøve forsiktighet når de gir opplysninger, muligheter må ikke overvurderes og risiko må ikke undervurderes, og tilsvarende andre veien. At informasjonen er fri for feil og nøyaktig krever blant annet at beskrivelsene er presise, estimer og prognoser er tydelig

identifisert, og at påstandene som blir gitt er rimelige og basert på opplysninger av tilstrekkelig kvalitet og kvantitet (EFRAG, 2022a, pkt. QC9).

Med sammenlignbarhet menes at bærekraftsinformasjonen kan sammenlignes med de opplysningene som foretaket selv har gitt i tidligere perioder, så vel som opplysninger som er oppgitt av andre foretak, da spesielt foretak som opererer innenfor samme bransje (EFRAG, 2022a, pkt. QC10). Etterprøvbarhet skal bidra til å skape tillit hos brukerne, informasjonen må da være verifiserbar. Med andre ord skal uavhengige observatører kunne oppnå konsensus om at opplysningen er en trofast representasjon (EFRAG, 2022a, pkt. QC14).

Bærekraftsinformasjonen er forståelig når den er klar og kortfattet, det betyr at enhver bruker skal lett kunne forstå den informasjonen som foretaket kommuniserer (EFRAG, 2022a, pkt. QC16).

4.2.4 Tidsintervaller

Ved utarbeidelsen av bærekraftsrapporten skal følgende tidsintervaller benyttes (EFRAG, 2022a, pkt. 82):

- (i) Kortsiktig tidshorison: den perioden foretaket har vedtatt som rapporteringsperiode i regnskapet.
- (ii) Mellomlang tidshorison: Fra slutten av den kortsiktige tidshorisonens rapporteringsperiode opp til 5 år.
- (iii) Langsiktig tidshorison: Mer enn 5 år.

Flere opplysningskrav inneholder krav til at tidsintervaller oppgis, som for eksempel kravet til at foretaket redegjør for hvordan de forventede vesentlige påvirkningene påvirker mennesker eller miljø. Foretaket må da oppgi tidshorisonen for når påvirkningene forventes å inntreffe (EFRAG, 2022b, pkt. 46).

4.2.5 Overholdelse av standardene

ESRS 1 *Generelle krav* angir de generelle kravene som foretakene skal overholde når de utarbeider og presenterer bærekraftsrelatert informasjon i henhold til CSRD (EFRAG, 2022a, pkt. 1). Standarden redegjør for overholdelsen av ESRS, herunder at foretaket skal offentliggjøre alle vesentlige opplysninger om virkninger, risikoer og muligheter i forbindelse med miljømessige, sosiale og styringsmessige forhold (ESG). Opplysningene skal gjøre det mulig å forstå foretakets påvirkning på ESG-forhold, i tillegg til hvordan forholdene påvirker

foretakets egen utvikling, ytelse og stilling (EFRAG, 2022a, pkt. 2). Opplysningene skal med andre ord gis med et dobbel vesentlighetsperspektiv.

ESRS 1 definerer begrepet påvirkninger som alle de positive og negative bærekraftsrelaterte påvirkningene som er knyttet til foretakets virksomhet, og som er identifisert gjennom vesentlighetsvurdering. Risiko og muligheter er definert som de bærekraftsrelaterte finansielle risikoer og muligheter som er identifisert gjennom den finansielle vesentlighetsvurderingen (EFRAG, 2022a, pkt. 3).

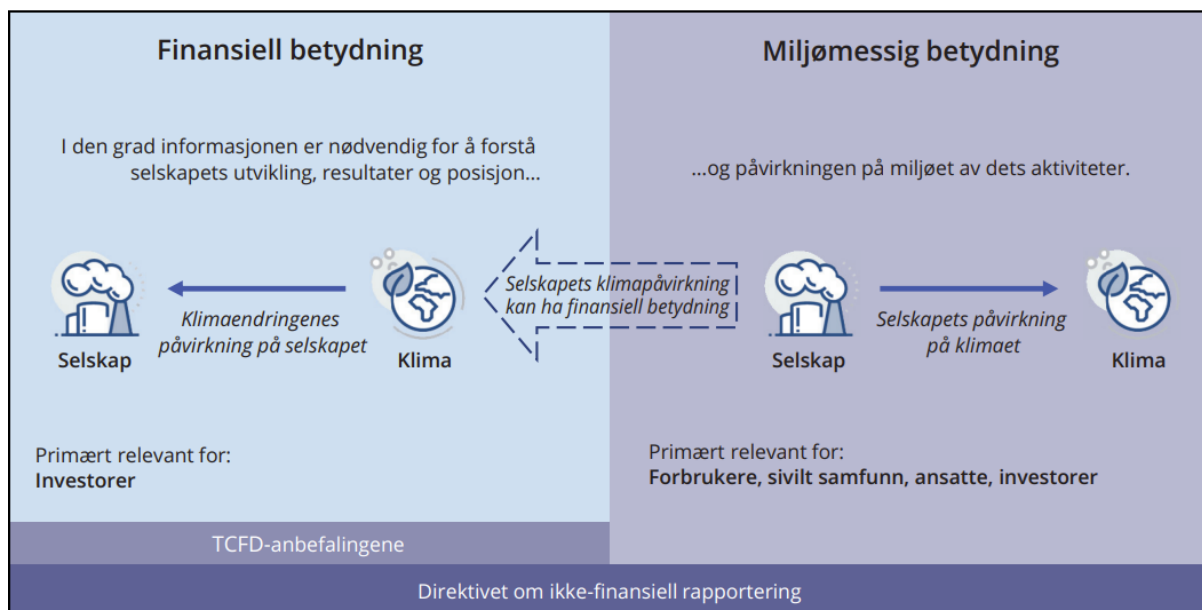
Uavhengig av resultatene som følge av en vesentlighetsvurdering plikter selskapet alltid å opplyse om følgende: alle opplysningskrav som følger av ESRS 2 *Generelle opplysninger*, alle opplysningskrav som følger av ESRS E1 *Klimaendringer*, inkludert datapunktene.

Dersom foretaket har 250 eller flere ansatte plikter de å følge opplysningskravene i ESRS S1 *Egen arbeidskraft* (EFRAG, 2022a, pkt. 32).

4.3 Innholdet i rapporteringen

4.3.1 Dobbel vesentlighet

Nøkkelelementet ved rapportering i henhold til ESRS er dobbel vesentlighet, som består av de to dimensjonene finansiell vesentlighet og påvirkningsvesentlighet. Forskjellen mellom tradisjonell vesentlighet og dobbel vesentlighet er at man i stedet for å kun ha et innside-ut perspektiv eller kun ha et utside-inn perspektiv, nå har begge deler. Kort oppsummert betyr dette at finansiell vesentlighet er de påvirkningene klimaendringene har på selskapet, mens påvirkningsvesentlighet omhandler selskapets påvirkning på klimaet. De to dimensjonene korrelerer med hverandre og gjensidig avhengighet mellom dem må derfor vurderes.

Figur 6. Prinsippet om dobbel vesentlighet i direktivet om ikke-finansiell rapportering, 2022, av Europakommisjonen og Finansdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/0142ad0157fc48a5a6283c9945feb82a/no/pdfs/stm202120220012000dddpdfs.pdf>

Et bærekraftsspørsmål er vesentlig ut fra et finansielt perspektiv dersom det har eller kan ha finansiell betydning for virksomheten, herunder dersom det skaper risikoer eller muligheter for virksomhetens kontantstrøm, utvikling, prestasjon, posisjon, eller kapitalkostnad (EFRAG, 2022a, pkt. 52). Finansiell vesentlighet er heller ikke bare begrenset til faktorer som er under virksomhetens kontroll, men inkluderer også virksomhetens forretningsforbindelser (EFRAG, 2022a, pkt. 53). Avhengighet av naturlige og sosiale ressurser kan være opphav til finansielle risikoer og muligheter gjennom at de påvirker virksomhetens mulighet til å benytte seg av ressursene de behøver, i tillegg til at det kan påvirke pris og kvantiteten på slike ressurser. Det kan også påvirke virksomhetens muligheter til å stole på forhold som er nødvendige i deres forretningsprosesser (EFRAG, 2022a, pkt. 54). Vesentligheten av risikoer og muligheter blir vurdert på en kombinasjon av sannsynligheten for at det inntreffer og størrelsen på de potensielle finansielle effektene.

På den andre siden er et bærekraftsspørsmål vesentlig ut fra et påvirkningsperspektiv når det gjelder virksomhetens faktiske eller potensielle positive og negative påvirkninger på mennesker og miljøet, dette inkluderer de påvirkningene som virksomheten selv har forskyldt eller bidratt til, i tillegg til de som er direkte knyttet til virksomhetens egen virksomhet, produkter eller tjenester gjennom deres forretningsforbindelser. Forretningsforbindelser

omfatter foretakets oppstrøms og nedstrøms verdikjede og er ikke begrenset til et direkte kontraktsforhold (EFRAG, 2022a, pkt. 46).

For de faktiske negative påvirkningene er vesentlighet basert på påvirkningenes alvorlighetsgrad, mens de potensielle negative påvirkningene er basert på både alvorlighetsgrad og sannsynligheten for at de inntreffer. Alvorlighetsgrad for negative påvirkninger baserer seg på skala, omfang, og uopprettelig karakter av påvirkningen (EFRAG, 2022a, pkt. 48).

4.3.2 Vesentlighetsvurderingen

For at foretaket skal kunne identifisere de forholdene som skal rapporteres på er det nødvendig å foreta en vesentlighetsvurdering. I følge ESRS er et bærekraftspørsmål vesentlig når det oppfyller kriteriene for påvirkningsvesentlighet, finansiell vesentlighet, eller begge deler (EFRAG, 2022a, pkt. 31). Når foretaket har konkludert med at et bærekraftspørsmål er vesentlig skal de rapportere i henhold til opplysningskravene som er knyttet til det spesifikke området i den aktuelle standarden.

Prosessen for vesentlighetsvurderingen blir nærmere beskrevet i vedlegg B i ESRS 1.

Vesentlighetsvurderingen er basert på dialog med berørte interessenter, dette inkluderer de vanlige kategorier av interessenter som ansatte, leverandører, forbrukere, lokalsamfunn, og myndigheter. I tillegg kan naturen betraktes som en stille interessent, dersom det er tilfellet kan diverse økologiske data understøtte foretakets vesentlighetsvurdering.

Deretter må påvirkningsvesentlighet vurderes. Foretaket må da ta hensyn til følgende fire trinn (EFRAG, 2022a, pkt. AR4):

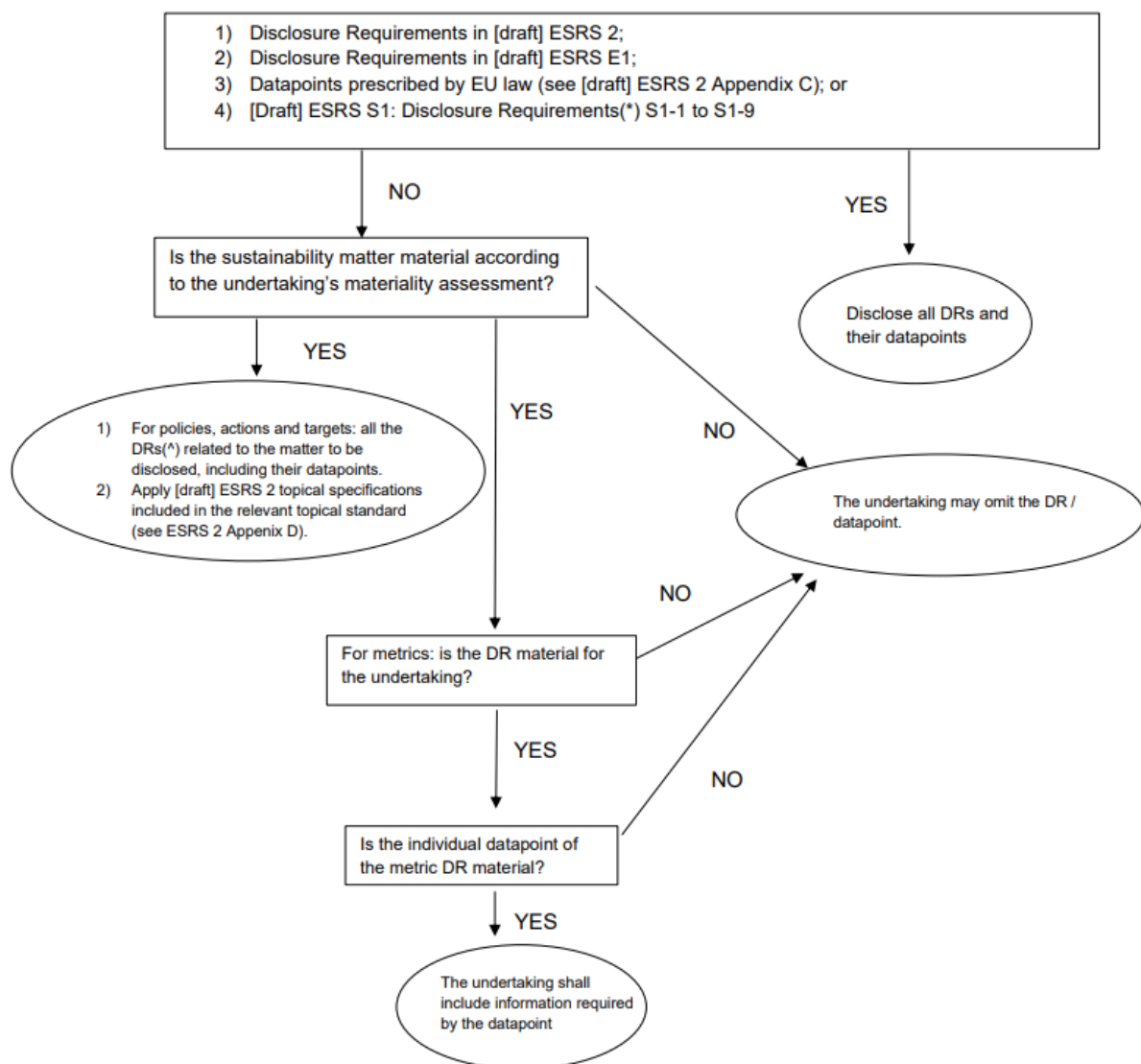
- (i) Forstå konteksten av deres påvirkninger, inkludert deres aktiviteter, forretningsforbindelser, bærekraftkontekst, og interessenter.
- (ii) Identifisere faktiske og potensielle påvirkninger (negative og positive), gjennom å engasjere seg med relevante interessenter og eksperter.
- (iii) Vurdere vesentligheten.
- (iv) Fastsette de vesentlige forholdene og vedta terskler for å avgjøre hva som skal inkluderes i foretakets bærekraftsrapport.

Identifisering av risikoer og muligheter som påvirker eller kan påvirke foretakets finansielle utvikling, resultater og stilling er utgangspunktet for en finansiell vesentlighetsvurdering.

Foretaket skal da vurdere (EFRAG, 2022a, pkt. AR9):

- (i) Om det eksisterer avhengigheter av naturlige og sosiale ressurser som kilder til økonomiske påvirkninger.
- (ii) Vesentligheten av disse avhengighetene.
- (iii) Deres klassifisering. Det klassifiseres som risiko dersom det er faktorer som bidrar til negative avvik i framtidige kontantstrømmer, og klassifiseres som muligheter dersom det bidrar positivt til framtidige kontantstrømmer.

For å hjelpe foretakene å avgjøre hvilke opplysninger som skal inkluderes har EFRAG utviklet følgende skjema:

Figur 7. Appendix F: Flowchart for determining disclosures to be included, 2022, av EFRAG.

<https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2F06%2520Draft%2520ESRS%25201%2520General%2520requirements%2520November%25202022.pdf>

Dersom informasjonen fremgår av opplysningskrav i ESRS 2, E1, S1, eller datapunkt i henhold til EU-lovgivning skal alle opplysninger inkluderes. Dersom informasjonen ikke fremgår av overnevnte standarder og lover, må foretaket vurdere om det er vesentlig som følge av deres vesentlighetsanalyse.

4.4 Generelle opplysningskrav ESRS

4.4.1 Verdikjeden

For konsern, der morselskapet må utarbeide konsoliderte regnskap og bærekraftserklæringer, vil rapporteringen også være gjeldende for datterselskapene (EFRAG, 2022a, pkt. 66). Dette betyr at morselskapet gir opplysninger for konsernet som helhet.

I henhold til ESRS skal bærekraftsrapporteringen nå utvides til å også inkludere informasjon om vesentlige forhold som er tilknyttet deres direkte og indirekte forretningsforbindelser, i både oppstrøms og nedstrøms verdikjede (EFRAG, 2022a, pkt. 67). Hvilken informasjon som skal inkluderes følger av utfallet til aktsomhetsvurderingen og vesentlighetsvurderingen. Utvidelsen betyr ikke at foretaket må inkludere informasjon om hver enkelt enhet i verdikjeden, men heller en inkludering av den vesentlige verdikjede informasjonen.

Foretakets mulighet til å innhente den nødvendige informasjonen om verdikjeden kan være utfordrende. Dersom det er tilfellet må man estimere ved bruk av all rimelig og understøttende informasjon, som for eksempel gjennomsnittlige sektor-data (EFRAG, 2022a, pkt. 73). Estimeringen kan inkludere scenario- og sensitivitetsanalyser, men i og med at informasjon for verdikjeden ofte ikke kan måles direkte, vil det være usikkerhet knyttet til estimeringen. EFRAG mener at dette ikke undergraver den informasjonen som blir gitt, så lenge foretaket beskriver og forklarer utfyllende, og informasjonen viser seg nyttig, bør det inkluderes (EFRAG, 2022a, pkt. 92).

Standarden inneholder også en overgangsbestemmelse for rapportering på verdikjeden, dette innebærer at dersom foretaket ikke har tilgang til den nødvendige informasjonen i løpet av de tre første årene av rapporteringen i henhold til ESRS, skal de redegjøre for arbeidet som er gjort i forbindelse med å innhente informasjon og hvorfor man ikke klarte å oppnå tilgang

(EFRAG, 2022a, pkt. 133). Videre må foretaket opplyse om hvilke planer de har for å tilegne seg informasjonen i fremtiden. For å lette byrden på små og mellomstore foretak slipper de å rapportere på resten av verdikjeden de første tre årene.

4.4.2 Styring

For å gi en forståelse av foretakets styringsprosesser, kontroller og prosedyrer for å overvåke og håndtere bærekraftsspørsmål setter ESRS 2 flere opplysningskrav til foretakets styresett (EFRAG, 2022b, pkt. 16). Det skal opplyses om administrasjonens, ledelsens, og tilsynsorganenes sammensetning, herunder klassifisering av medlemmene (utøvende og ikke-utøvende), representasjon av ansatte, hvilken relevant erfaring de har, kjønnsbalanse, og prosentandel av uavhengige styremedlemmer (EFRAG, 2022b, pkt. 19). Videre skal foretaket offentliggjøre opplysninger om hvem som har ansvar for tilsyn for foretakets påvirkninger, risikoer og muligheter, og en beskrivelse av ledelsens rolle i dette arbeidet.

4.4.3 Strategi

Opplysninger om foretakets markedsposisjon og hvilke elementer i strategien som er tilknyttet eller påvirker bærekraftsspørsmål skal bidra til å gi en forståelse av foretakets eksponering for vesentlige forhold og hvor de oppstår fra (EFRAG, 2022b, pkt. 37). For å oppfylle opplysningskravet må det gis en beskrivelse av hvilke betydelige produkter/tjenester foretaket tilbyr, betydelige markeder og kundegrupper, antall ansatte etter geografisk område, og der det er aktuelt og vesentlig hvilke produkter og tjenester som foretaket tilbyr som er forbudt i enkelte markeder (EFRAG, 2022b, pkt. 38).

4.4.4 Påvirknings-, risiko- og mulighetsstyring

Redegjørelse for påvirkning-, risiko- og mulighetsstyring gir opplysninger om foretakets vesentlighetsvurdering. Foretaket må rapportere hvilke opplysningskrav de har oppfylt og hvilke de har utelatt som følge av at de ikke har blitt vurdert som vesentlige (EFRAG, 2022b, pkt. 54). Dette skal presenteres i en liste der hvert opplysningskrav som er oppfylt skal henvise til hvor i rapporten de tilknyttede opplysningene befinner seg. Dersom alle opplysningskrav i en spesifikk standard har blitt utelatt fordi de ikke har blitt ansett som vesentlig, må det gis en kort forklaring som understøtter konklusjonen.

Øvrige opplysningskrav til strategi, påvirkning-, risiko- og mulighetsstyring kommer frem av opplysningskravene som knytter seg til aktsomhetsvurderingen.

4.5 Aktsomhetsvurderingen

Proessen med å vurdere vesentligheten til påvirkninger, risikoer og muligheter innebærer at foretakene må foreta en aktsomhetsvurdering. Aktsomhetsvurderingen for bærekraft er prosessen der selskapet identifiserer, forhindrer, reduserer og redegjør for hvordan de håndterer de faktiske og potensielle negative påvirkningene på miljøet og mennesker knyttet til deres virksomhet (EFRAG, 2022a, (pkt. 63)). Aktsomhetsvurderingsprosessen gjør det mulig å prioritere tiltak basert på alvorlighetsgrad og sannsynlighet for at forholdene inntreffer. Det er dette aspektet ved aktsomhetsvurderingen som er grunnlaget for vurderingen av vesentlige påvirkninger. Identifisering av vesentlige påvirkninger støtter også identifisering av vesentlige risikoer og muligheter, som ofte er et produkt av de vesentlige påvirkningene (EFRAG, 2022a, pkt. 64).

Aktsomhetsvurderingen er en kontinuerlig prosess som stadig tar stilling til selskapets strategi, forretningsmodell og aktiviteter. Kjerneelementene i aktsomhetsvurderingsprosessen er angitt i ESRS 2 *Generelle opplysninger*, herunder å forankre aktsomhetsvurderingen i styring, strategi og forretningsmodell, engasjere seg med berørte interessenter, iverksette tiltak for å håndtere negative påvirkninger på mennesker og miljø, og til slutt spore effekten av arbeidet som er gjort (EFRAG, 2022a, (pkt. 65)).

ESRS legger til grunn at engasjering med berørte interessenter er sentralt for foretakets pågående aktsomhetsvurderingsprosess, dette skal bidra til å identifisere og vurdere de faktiske og potensielle negative påvirkningene, og dermed identifisere vesentlige forhold for bærekraftsrapportering (EFRAG, 2022a, pkt. 26-27). Interessentene deles inn i to hovedgrupper:

- (i) Berørte interessenter: Enkeltpersoner eller grupper som påvirkes eller kan påvirkes positivt eller negativt av foretakets aktiviteter, og deres direkte og indirekte forretningsforbindelser i hele verdikjeden.
- (ii) Brukere av bærekraftserklæringer: Primærbrukere av generell finansiell rapportering, herunder eksisterende og potensielle investorer, långivere, og andre kreditorer. I tillegg til andre brukere som for eksempel forretningspartnere, fagforeninger, sivilsamfunn og myndigheter.

4.5.1 OECDs veileder

ESRS 1 henviser videre til FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, samt OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for utfyllende beskrivelse av prosessen ved aktsomhetsvurderingen. OECD illustrerer aktsomhetsvurderingsprosessen slik:

Figur 8. Aktsomhetsvurderingsprosessen og støttetiltak, 2018, av OECD.

(https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/263/files/2019/09/201904_OECD_DDveileder_nettil.pdf)

Europakommisjonen fremmet den 23. februar 2022 et direktivforslag som stiller krav til virksomheters aktsomhetsvurdering, forkortet CSDDD (Europakommisjonen, u.å.-d). Forslaget venter behandling fra Parlamentet og Rådet, og når det blir endelig vedtatt vil medlemsland ha to år på å innlemme direktivet inn i nasjonallovgivning (Europakommisjonen, u.å.-d). ESRS bærer preg av direktivforslaget med hensyn til inkluderingen av miljø og styringsforhold, men henviser i hovedsak til OECDs veiledning. Derfor vil ikke CSDDD bli nærmere drøftet i denne oppgaven.

4.5.2 Åpenhetsloven

I Norge blir store foretak pålagt å utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer gjennom åpenhetsloven. Med store foretak menes her virksomheter som

omfattes av regnskapslovens § 1-5. Loven trådte i kraft 1. juli 2022 og har som formål å fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter, anstendige arbeidsforhold, samt sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser knyttet til dette (Åpenhetsloven, 2021, § 1).

Det følger av åpenhetslovens § 5 at virksomhetene plikter å redegjøre for aktsomhetsvurderingen de har gjennomført. Denne redegjørelsen skal minst inneholde en generell beskrivelse av virksomhetens organisering, driftsområde, retningslinjer og rutiner for å håndtere faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Opplysninger om faktiske negative konsekvenser og vesentlige risikoer for de negative konsekvensene, samt hvilke tiltak virksomheten har iverksatt eller planlagt å iverksette for å håndtere dem skal også inngå i redegjørelsen (Åpenhetsloven, 2021).

Deloitte AS publiserte i oktober 2022 en rapport der de tok en temperaturmåling av bærekraftsrapporteringen til Norges 50 største virksomheter. Det fremkommer av rapporten at Åpenhetslovens krav til aktsomhetsvurdering deler mye av det samme tankesettet til de nye kravene i EU (Deloitte, 2022, s. 28). De største endringene er at omfanget øker og at aktsomhetsvurderingen nå må inkludere miljø og styringsforhold.

4.5.3 Opplysningskrav til aktsomhetsvurderingen

ESRS stiller ikke atferds krav i forhold til aktsomhetsvurderingsprosessen, men utvider opplysningskravene som knyttes til vurderingen. Med atferds krav menes at standarden ikke stiller spesifikke krav til hvordan aktsomhetsvurderingen skal gjennomføres, men henviser heller til OECDs retningslinjer.

Kjerneelementene i aktsomhetsvurderingen gjenspeiles direkte i opplysningskravene som blir gitt i ESRS 2.

ESRS fordeler opplysningskravene på de fem overordnede temaene:

- (i) Forankre aktsomhetsvurderingen i styring, strategi og forretningsmodell
- (ii) Engasjere seg med berørte interessenter
- (iii) Identifisere og vurdere de negative påvirkningene på mennesker og miljø
- (iv) Iverksette tiltak for å håndtere de negative påvirkningene
- (v) Spore effekten av tiltakene

Forankring i virksomhetsstyringen innebærer at foretaket må opplyse om hvordan administrasjons-, ledelses-, og tilsynsorganer er informert om bærekraftspørsmål, og følgende hvordan disse forholdene er blitt håndtert i rapporteringsperioden. Dette opplysningskravet (GOV-2) vil gi svar til på om medlemmene av disse organene var tilstrekkelig informert, og om de var i stand til å oppfylle sine roller (EFRAG, 2022b, pkt. 22-23). Opplysningene skal inneholde en beskrivelse av hvor ofte og av hvem ledelsen har blitt informert om vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter som følge av implementeringen av aktsomhetsvurderinger for bærekraft. Resultatene av deres retningslinjer og handlinger, og de måleenhetene og målene som er vedtatt for å adressere dem viser hvordan forholdene har blitt håndtert. Ledelsen må redegjøre for hvordan de har gjort sine vurderinger og liste opp de vesentlige forholdene de har tatt for seg. Dersom medlemmer av ledelsen tilbys incentivordninger for bærekraftsrelaterte prestasjoner, skal det også i henhold til opplysningskrav GOV-3 opplyses om (EFRAG, 2022b, pkt. 25-27).

Foretaket må opplyse om vesentlige virkninger, risikoer og muligheter og hvordan de samhandler med deres strategi og forretningsmodell (SBM-3). Formålet med dette kravet er å gi forståelse av foretakets vesentlighetsvurdering, og hvordan de vesentlige forholdene oppstår fra eller utløser en tilpasning i foretakets strategi og forretningsmodell (EFRAG, 2022b, pkt. 44-45). Opplysningene skal inneholde en beskrivelse av om hvordan de vesentlige forholdene påvirker mennesker eller miljø, med forventede tidshorisonter, og om påvirkningene stammer fra foretaket selv og deres strategi/forretningsmodell eller gjennom deres forretningsforbindelser. Virkningene av de vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter på foretakets strategi og beslutningstaking skal beskrives, herunder eventuelle endringer foretaket har gjort eller planlegger å gjøre i sin strategi eller forretningsmodell. Også den økonomiske effekten skal beskrives, gjennom blant annet hvordan vesentlige forhold har påvirket økonomiske resultater og hvordan det forventes at kontantstrøm, resultat og stilling vil endres under påvirkning av dette (EFRAG, 2022b, pkt. 46 (d)).

Å engasjere seg med berørte interessenter adresseres gjennom opplysningskrav knyttet til hvordan foretaket har tatt hensyn til interessentene i deres strategi og forretningsmodell (SBM-2). Foretaket må beskrive hvilke interessenter de har, hvilken kategori de tilhører (berørte interessenter eller brukere av bærekraftserklæringer), synspunktene deres, og der det er relevant hvordan foretaket har endret eller forventer å endre strategi/forretningsmodell for å ivareta interessentenes interesser og synspunkt (EFRAG, 2022b, pkt. 41-43). Det følger også av opplysningskrav IRO-1 at beskrivelse av aktsomhetsvurderingen skal inkludere en

konsultasjon med berørte interessenter for å forstå hvordan de blir påvirket, samt konsultasjon med eksterne eksperter (EFRAG, 2022b, pkt. 51 (b)).

Proessen for å identifisere og vurdere vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter legger grunnlaget for hvilke opplysninger som skal fremgå av bærekraftsrapporten. Foretaket plikter å opplyse om hvilke metoder og forutsetninger som brukes i prosessen, og gi en oversikt over hva aktsomhetsvurderingen har gitt av informasjon. Oversikten skal gi forklaring på om og hvordan prosessene har fokus på bestemte områder som følge av økt risiko for negative påvirkninger, de påvirkningene foretaket er involvert i eller gjennom sine forretningsforbindelser, og prioriteringer basert på alvorlighetsgrad og sannsynlighet (EFRAG, 2022b, pkt. 51).

Opplysningsplikt for steget i aktsomhetsvurderingen som omhandler å iverksette tiltak kommer til uttrykk gjennom at foretaket må beskrive hvilke tiltak de gjennomfører for å håndtere de vesentlige forholdene, herunder hvilke handlingsplaner og ressurser som er tildelt eller planlagt. Det skal opplyses om de viktige tiltakene som er gjort, hvilke som er planlagt med tilhørende forventede resultater (EFRAG, 2022b, pkt. 66). Omfanget av tiltakene og tidshorisonter må også beskrives.

Siste steget i aktsomhetsvurderingen er å spore effekten av arbeidet som er gjort. ESRS stiller krav til at foretaket skal offentliggjøre alle måledata det bruker til å evaluere ytelse og effektivitet med hensyn til vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter (EFRAG, 2022b, pkt. 73). I tillegg til at foretaket skal offentliggjøre eventuelle målbare, resultatorienterte mål det har satt for å vurdere framdriften (EFRAG, 2022b, pkt. 78).

4.6 Opplysningskrav klimaendringer

4.6.1 Generelt, strategi og styring

Formålet til ESRS E1 *Klimaendringer* er å vise hvordan foretaket påvirker klimaendringene, herunder tidligere, nåværende og fremtidige utslippsreducerende tiltak som er i tråd med Parisavtalen. Standarden har også opplysningskrav som omhandler foretakets planer og kapasitet til å tilpasse sin strategi og forretningsmodell i tråd med overgangen til en bærekraftig økonomi (EFRAG, 2022c, pkt. 1).

ESRS E1 dekker opplysningskrav som er knyttet til bærekraftsspørsmål som omhandler klimatiltak, klimatilpasning, og energi. Klimatiltak refererer til foretakets bidrag til å nå 1,5

graders målet i Parisavtalen. Klimatilpasning refererer til foretakets tilpasningsprosess til faktiske og forventede klimaendringer, og energi omfatter alle typer energiproduksjon og energiforbruk (EFRAG, 2022c, pkt 2-7).

Foretaket plikter å offentliggjøre sin overgangsplan for å redusere klimaendringene. Bakgrunnen for dette er å gjøre det mulig å forstå de tiltakene som er gjennomført for å sikre at foretakets strategi og forretningsmodell er forenelig med overgangen til en bærekraftig økonomi. Dersom overgangsplanen ikke er på plass må det angis om og når de planlegger å vedta den (EFRAG, 2022c, pkt. 13-16). Strategi og forretningsmodellens robusthet i forhold til klimaendringer må også beskrives.

4.6.2 Retningslinjer, tiltak og mål

Foretakets retningslinjer for klimaendringer skal opplyses om, herunder hvordan de ivaretar reduksjon av klimaendringer, klimatilpasning, og energieffektivitet. Videre må det opplyses om de tiltakene som er gjennomført for å redusere klimaendringene og hvilke ressurser som er avsatt til å gjennomføre tiltakene (EFRAG, 2022c, pkt. 20-27).

For å spore effektiviteten av den politikken og tiltakene som foretaket har foretatt, må de vedtatte klimarelaterte målene offentliggjøres (EFRAG, 2022c, pkt. 28). Dette opplysningskravet bidrar til å gi en forståelse for om tiltakene har hjulpet, og forsterker troverdigheten til foretakets retningslinjer og forretningsmodell med hensyn til klimaendringer.

4.6.3 Prestasjonsmåling

Opplysningskravene som fremkommer av E1-5 til og med E1-9 kan oppsummeres som prestasjonsmålinger. Prestasjonsmålingene som fremheves i standarden illustrerer dobbel vesentlighetsprinsippet i praksis, der opplysningskravene omfatter både påvirkningsvesentlighet og finansiell vesentlighet. Opplysningskravene knyttet til foretakets påvirkning på miljøet omfatter blant annet rapportering på eget energiforbruk og energimiks (fornybar eller ikke fornybar), formålet er å gi en forståelse av foretakets samlede energibruk i absolutte verdier, forbedring i energieffektivitet, og andel av fornybar energi i energimiksen. Opplysningene skal oppgis i megawatttime (MWh) (EFRAG, 2022c, pkt. 35).

Videre plikter de å opplyse om sine scope 1, 2, og 3 klimagassutslipp og oppgi mengden i CO₂-ekvivalenter (EFRAG, 2022c, pkt. 41). Scope 1 refererer til foretakets direkte virkninger på klimaendringene, scope 2 refererer til de indirekte virkningene, og scope 3 refererer til de

indirekte virkningene gjennom verdikjeden. Her henviser standarden til veiledningen som gir GHG-protokollen (Greenhouse Gas Protocol), som også er grunnlaget for andre standarder og rammeverk. En annen opplysning som skal oppgis i CO₂-ekvivalenter er fjerning av klimagasser i egen virksomhet og verdikjede. Bakgrunnen for dette er å kunne tilby sammenlignbarhet og åpenhet rundt handlinger knyttet til permanent fjerning eller aktiv støtte til å fjerne klimagasser fra atmosfæren (EFRAG, 2022c, pkt. 53).

Finansiell vesentlighet fremkommer av opplysningskrav E1-9 som krever at foretaket redegjør for de potensielle finansielle effektene av de vesentlige fysiske risikoer, overgangsrelaterte risikoer, samt potensielle klimarelaterte muligheter. Formålet med opplysningskravet er å gi en forståelse for hvordan forholdene har vesentlig innflytelse på blant annet foretakets kontantstrøm, resultater, eller tilgang til finansiering (EFRAG, 2022c, pkt. 62). Opplysningene skal i dette tilfellet oppgis i kronebeløp og prosenter.

4.7 Dobbel vesentlighet i øvrige ESRS standarder

Opplysningskravene og ordlyden i de øvrige ESRS standardene bærer preg av store likhetstrekk. Opplysningskrav IRO-1 som er knyttet til aktsomhetsvurderingen er for eksempel en gjenganger i alle standardene som er underemner av temaet miljø (environment), der en beskrivelse av prosessen for å identifisere og vurdere de vesentlige forholdene skal opplyses om.

Dobbel vesentlighet kommer til uttrykk i samtlige standarder. I ESRS E3 *Vann og marine ressurser* for eksempel, som har som formål å gi brukerne en forståelse for hvordan foretaket påvirker vann og marine ressurser i form av vesentlige positive og negative, faktiske eller potensielle påvirkninger. I henhold til E3 plikter foretaket også å gi en beskrivelse av de finansielle effektene av risikoer og muligheter som oppstår som følge av foretakets påvirkning eller avhengighet av vann og marine ressurser (EFRAG, 2022d, pkt. 1). Tilsvarende gjelder for standardene som omhandler forurensning, biodiversitet og økosystemer, og ressursbruk og sirkulær økonomi.

4.8 WEF

4.8.1 Generelle krav WEF

Rammeverket til WEF stiller ingen krav til hvor eller hvordan bærekraftsinformasjonen skal presenteres, men det anbefales at selskap begynner å rapportere på kjerneindikatorene i årsberetningen dersom det er relevant og mulig (WEF, 2020b, s. 13). Det vil dermed i

utgangspunktet være mulighet til å presentere bærekraftsinformasjon i en separat rapport, men WEF anbefaler at det presenteres slik ESRS krever.

Som utgangspunkt for rapporteringen er de fire pilarer og tilhørende indikatorer, som ble introdusert i delkapittel 2.7.1.

For å filtrere og prioritere temaene og indikatorene som fremgår av rammeverket benyttet WEF følgende kriterier (WEF, 2020b, s. 13):

- (i) Konsistens med eksisterende rammeverk og standarder
- (ii) Vesentlighet knyttet til langsiktig verdiskapning
- (iii) Omfang av handlingsevne
- (iv) Universelt på tvers av industrier og forretningsmodeller
- (v) Overvåke gjennomførbarhet av tiltakene

Det kan være tilfeller der indikatorene ikke er relevante for virksomheten eller ikke lar seg gjennomføre å rapportere på, dette kan være på grunn av konfidensialitet, manglende datagrunnlag, eller manglende vesentlighetsvurdering. Problemstillingen rundt vesentlighet var opphav til store diskusjoner under konsultasjonsprosessen til WEF, men endte til slutt opp med å definere vesentlighet som informasjon som er viktig, relevant og/eller kritisk til langsiktig verdiskapning (WEF, 2020b, s. 13).

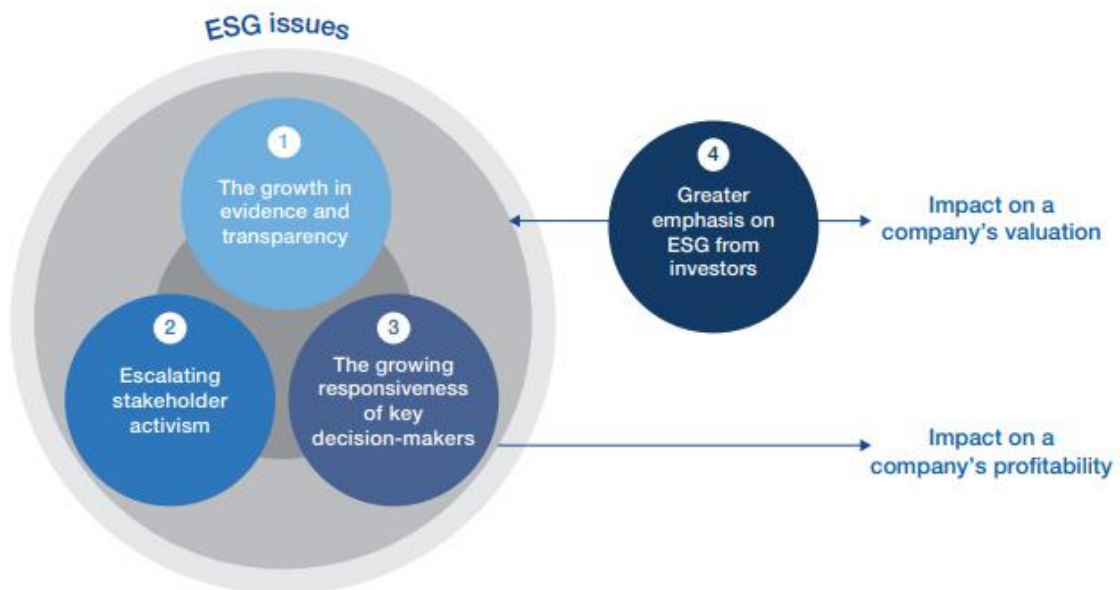
4.8.2 Verdikjede WEF

Kjerneindikatorene i WEF stiller ikke direkte opplysningskrav med hensyn til verdikjeden, men bruker heller formuleringen «estimer og rapporter vesentlige oppstrøms og nedstrøms faktorer der det er hensiktsmessig» (WEF, 2020b, s. 9). De utvidede indikatorene har et større verdikjedeperspektiv, men disse indikatorene er som nevnt mindre etablert og representerer en mer avansert måte å måle og kommunisere bærekraftig verdiskapning (WEF, 2020b, s. 6).

4.8.3 Dynamisk vesentlighet

WEF sitt perspektiv er at de anbefalte indikatorene deres reflekterer finansiell påvirkning, og «før-finansiell» informasjon som ikke er vesentlig kortsiktig, men som er vesentlig for samfunnet og planeten og dermed kan bli vesentlig for finansiell prestasjon på lang sikt (WEF, 2020b, s. 14). Denne forklaringen ligger til grunn for dynamisk vesentlighetsperspektivet. WEF beskriver videre vesentlighetsvurderingen som en prosess der man ser framover, de begrunner dette tankesettet med at investorer må ha tilgang til ESG-

relaterte problemstillinger som er vesentlig i dag og som sannsynligvis vil bli vesentlig i fremtiden (WEF, 2020a). WEF argumenterer for at problemer som for øyeblikket er uvesentlige vil raskt kunne bli vesentlige. De beskriver vesentlighet som en dynamisk prosess og illustrerer hvordan ESG-temaer blir finansielt vesentlig over tid slik:

Figur 9. Framework on how ESG issues become financially material over time, 2022, av WEF.

([https://www3.weforum.org/docs/WEF Embracing the New Age of Materiality 2020.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_Embracing_the_New_Age_of_Materiality_2020.pdf))

Rapporten redegjør ikke spesifikke steg for vesentlighetsvurderingen slik som ESRS, men har en tilleggskommentar for kjerneindikator «interessentdialog» som tydeliggjør viktigheten av å gjennomføre en vesentlighetsanalyse. Kommentaren sier at å foreta en vesentlighetsanalyse er en sentral del av å forstå hvordan en organisasjon påvirker deres nøkkelinteressenter og de implikasjonene som kan oppstå for organisasjonen (WEF, 2020b, s. 50). Interessentene må identifiseres og man må samarbeide med dem for å avgjøre hvordan de blir påvirket av selskapets avgjørelser og handlinger. WEF mener at deres definisjon av vesentlighet veileder prioriteringer, og sikrer at informasjonen er relevant for både interessenter og selskapet (WEF, 2020b, s. 50).

Selv om rammeverket i seg selv ikke presenterer de ulike stegene i vesentlighetsvurderingen, har KPMG utarbeidet en liste med foreslåtte steg som er i henhold til WEF-rammeverket (KPMG, 2022):

- (i) Utfør en analyse av lignende selskaper for å undersøke beste praksis og benchmarking.
- (ii) Undersøk bransjeforbindelser for trender og utviklinger.
- (iii) Rådfør med kollegaer for å få en forståelse av interessentenes bekymringer og identifisering av eksterne interesser.
- (iv) Identifiser og engasjer med sentrale eksterne interesser for å bekrefte, justere og utvide forståelsen av deres bekymringer.
- (v) Utvikle en bruttoliste over potensielle emner.
- (vi) Utforsk hvert emne for å forstå dets relevans for selskapet og dets interesser.
- (vii) Prioriter det som vil ha innvirkning på bærekraftig verdiskapning.
- (viii) Integrer listen over vesentlige emner og presenter dem i en vesentlighetsmatrise.
- (ix) Diskuter og bekreft vesentlige emner med ledelse og styret, og integrer dem i forretningsplanlegginger og strategi.

Vesentlighetsvurderingen som KPMG presenterer har flere likhetstrekk med ESRS. Engasjere seg med relevante interesser er sentralt for begge vurderingene, samt styrets involvering. Tydelige forskjeller er at vesentlighetsvurderingen i ESRS skiller mellom vesentlig påvirkning og finansiell vesentlighet, mens KPMGs forslag legger til grunn at man skal prioritere de emnene som vil ha innvirkning på bærekraftig verdiskapning. Dette viser igjen at de ulike vesentlighetsbegrepene fører til ulike fremgangsmåter for å konkludere med hva som er vesentlig informasjon, noe som igjen resulterer i ulik informasjonsdeling på tvers av rammeverkene.

4.8.4 Aktsomhetsvurderingen WEF

I WEF-rammeverket blir aktsomhetsvurdering kun nevnt under temaet mennesker og kjerneindikator «anstendige arbeidsforhold og likestilling». Der det står i en tilleggs kommentar at foretaket skal utføre en aktsomhetsvurdering med hensyn til menneskerettigheter på tvers av verdikjeden for å rapportere på denne kjerneindikatoren

(WEF, 2020b, s. 70). Det følger ingen øvrige krav til hvordan aktsomhetsvurderingen skal gjennomføres eller opplysningskrav som følge av den.

4.8.5 Opplysningskrav styring WEF

Rapportering på styring i henhold til WEF fordeler seg på fem kjerneindikatorer: formål, kvalitet på øverste organ, interessentdialog, etisk oppførsel, og risiko- og mulighetstilsyn. Foretaket må først opplyse om deres formål uttrykt gjennom hvordan de foreslår løsninger på ESG-spørsmål. Formålet bør skape verdier for alle interessenter, inkludert aksjonærer (WEF, 2020b). Andre indikator omhandler sammensetningen til foretakets øverste organ og deres komité, herunder kompetanse på økonomiske, miljømessige, og sosiale tema, om de er utøvende eller ikke-utøvende, deres uavhengighet, kjønnsbalansen, og lignende.

Interessentdialog innebærer at foretaket må utarbeide en liste over vesentlige forhold for både nøkkelinteressenter og seg selv, hvordan de ble identifisert og hvordan interessenter ble involvert (WEF, 2020b, s. 22). Etisk oppførsel refererer til opplysninger om anti-korrupsjon og rapporteringsmekanismer, som for eksempel hvor stort antall som har fått opplæring i foretakets retningslinjer og prosedyrer for anti-korrupsjon, og en beskrivelse av interne og eksterne mekanismer for å få råd om etisk oppførsel, og rapportering av uetisk oppførsel (WEF, 2020b, s. 22).

Siste indikator omhandler integrering av risiko og muligheter i forretningsprosesser. Det må opplyses om hvordan foretaket identifiserer de overordnede vesentlige risikoer og muligheter som foretaket spesifikt står ovenfor, i motsetning til generiske sektor risikoer (WEF, 2020b, s. 23). Det må også opplyses om hvordan risikoer og muligheter har forandret seg over tid, og hvordan foretaket har respondert på disse forandringene. Denne indikatoren har flere likhetstrekk til aktsomhetsvurderingen, men i forenklet form.

4.8.6 Opplysningskrav klimaendringer WEF

I likhet med ESRS, refererer også WEF-rammeverket til GHG-protokollen, og følger samme rapporteringskriterier med Scope 1, 2, og 3. Der det er passende anbefaler også WEF at foretaket estimerer og rapporterer på vesentlige oppstrøms og nedstrøms utslipp (WEF, 2020b). WEF legger også til grunn at man bør implementere alle anbefalingene som følger av

TCFD, og at foretaket må opplyse om de har satt eller har forpliktet seg til å sette GHG-utslippsmål som samsvarer med målene satt i Parisavtalen (WEF, 2020b).

Alle anbefalingene til TCFD er for øvrig dekket av ESRS-standardene, med tillegg som blant annet omhandler påvirkninger på miljø og samfunn (PTF-ESRS, 2022).

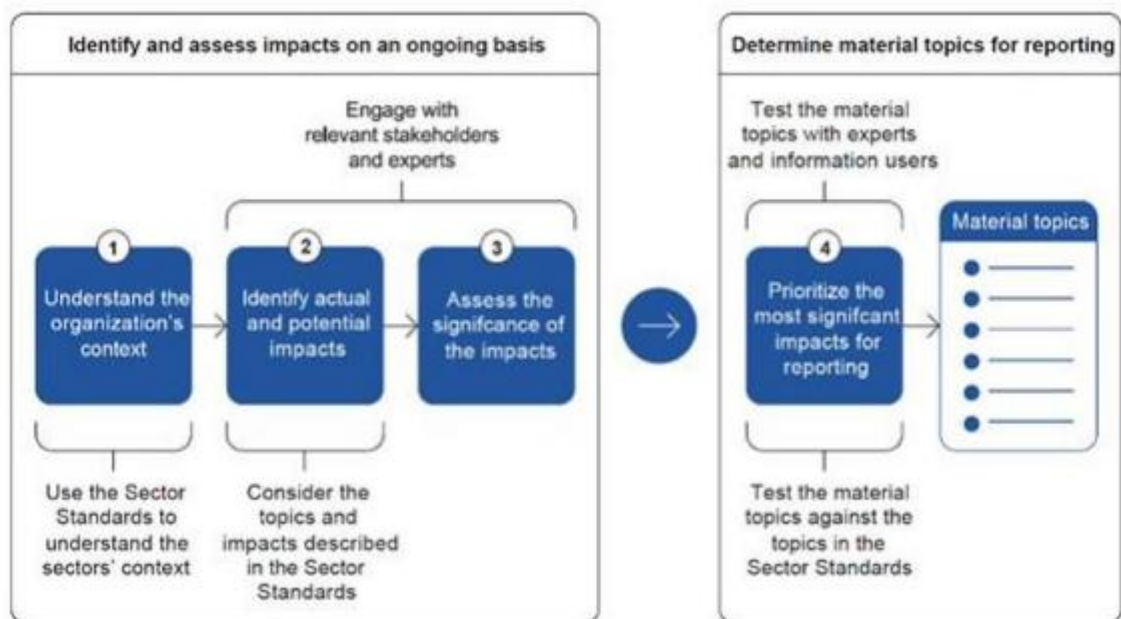
4.9 Vesentlighetsvurdering og aktsomhetsvurdering GRI

GRI samarbeider for tiden med IFRS for å utvikle et globalt rapporteringssystem som har likevekt på de påvirkningene selskapet har på verden (GRI) og de påvirkningene verden har på selskapet (ISSB). Standardene deres vil baseres på to vesentlige perspektiver (GRI, 2022a):

- (i) Påvirkningsrapportering: Gi opplysninger til et vidt spekter av interessenter om selskapets største påvirkninger på økonomien, miljøet, og mennesker.
- (ii) Bærekraftsrelatert finansiell rapportering: Gi opplysninger om bærekraftsrelatert finansiell informasjon som treffer behovet til investorer og kapitalmarkeder, slik at de kan vurdere de finansielle implikasjonene som kommer som følge av bærekraftstema.

GRI og IFRS følger med andre ord i fotsporene til ESRS og setter dobbel vesentlighet sentralt for fremtidig bærekraftsrapportering.

Vesentlighetsvurderingen i dagens GRI starter med at man forstår hvilken kontekst organisasjonen befinner seg i, så engasjerer man seg med relevante interessenter og eksperter, før de faktiske og potensielle påvirkningene blir identifisert og betydningen av dem blir vurdert. Selskapet må så prioritere de mest betydelige påvirkningene, og det er dette som blir de vesentlige temaene som skal fremgå av rapporten (GRI, 2023a).

Figur 10. Process to determine material topics in the GRI Standards, 2023, av GRI. (https://www.globalreporting.org/media/cqho34tm/corporate_sustainability-due_diligence_and_sustainability_reporting_final.pdf).

Vesentlighetsvurderingen til GRI viser igjen at engasjering med interessenter er sentralt, men skiller seg også fra ESRS og WEF ved at det kun er betydelige påvirkninger som skal prioriteres.

Fra og med 1 januar 2023 ble aktsomhetsvurderingen også en del av GRI standardene (GRI, 2023a). I den forbindelse publiserte GRI en rapport der de konkluderte med at det var en soleklar kobling mellom aktsomhetsvurderingen og vesentlighetsvurderingen, ved at man gjennom en aktsomhetsvurderingsprosess identifiserer og håndterer de vesentlige forholdene (GRI, 2023a). Opplysningskrav for aktsomhetsvurderingen i GRI baserer seg på OECD's veileder. GRI har dermed ikke et like bredt perspektiv som ESRS, som også bærer preg av CSRDDD.

5 Intervju

5.1 Bærekraftsrapportering i Norges Råfisklag

Begge bærekraftsrapportene til Råfisklaget følger samme struktur. Innledningsvis er det en kommentar fra administrerende direktør om Råfisklagets rolle og deres tanker om bærekraftsarbeidet. Deretter følger en oversikt over nøkkeltallene for året som har gått, herunder totalomsetning, driftskostnader, og totale utslipp. Det blir så redegjort for Råfisklagets strategi, konkretisering av bærekraftsarbeidet, FNs bærekraftsmål, interessentdialog og vesentlighetsanalyse.

Råfisklagets strategi for 2020 til 2025 definerer de viktigste interessentene for Råfisklagets virksomhet: fiskerne, fiskekjøperne og myndighetene (Norges Råfisklag, 2023b). En oversikt over deres strategi viser også at bærekraft står sentralt:

Figur 11. Råfisklagets strategi for 2020-2025, av Norges Råfisklag

(https://www.rafisklaget.no/media/g4gf2fdt/baerekraftsrapport_2022_nr.pdf)

I forbindelse med utarbeiding av den første bærekraftsrapporten gjennomførte Råfisklaget interessentdialog. Dette inkluderte samtaler og intervjuer med både eksterne samarbeidspartnere og interne ressurspersoner. Interessentdialogen viste at det var tydelige

forventninger til at Råfisklaget gjennom deres høye tillit og anseelse i fiskerinæringen burde løfte bærekraft og samfunnsansvar frem (Norges Råfisklag, 2022a).

Interessentdialog og en SWOT-analyse dannet grunnlag for identifisering av vesentlige tema. Vesentlighetsanalysen er presentert i en vesentlighetsmatrise slik at vesentlige aspekter for Råfisklaget og eksterne nøkkelinteressenter er kategorisert og sortert fra viktig til veldig viktig. Aspektene som ble ansett som veldig viktig for begge parter var bærekraft i virksomhetsstyring, utnytte data for ressursforvaltning, bidra til bærekraftige kystsamfunn, og styrke bærekraftig fangst, produksjon, og forbruk. I bærekraftsrapporten for 2022 skriver Råfisklaget at det er aktuelt å planlegge for en ny vesentlighetsanalyse, der de i større grad tar hensyn til kommende krav om dobbel vesentlighet (Norges Råfisklag, 2023a).

Bærekraftsrapporten for 2022 viser ikke at en ny vesentlighetsanalyse er gjennomført, men viser heller til vesentlige mål og ringvirkninger på FNs bærekraftsmål. Dette viser hvordan vesentlighetsvurderingen skjer i praksis når man følger WEF-rammeverket. De prioriterte målene er for øvrig 5, 8, 9, 12, og 14.

Resten av bærekraftsrapporten er delt inn i de fire rapporteringsområdene i WEF-rammeverket: styring, klima og miljø, mennesker, og bærekraftig vekst. Under rapporteringsområde styring følger det en kommentar om at mål og tiltak skal implementeres og integreres i styrende dokumenter – inkludert strategi, rutiner og prosedyrer for styret, ledergruppen og ansatte (Norges Råfisklag, 2023a). Råfisklaget har med andre ord et mål om å formalisere bærekraft i virksomhetsstyringen, noe de også vil måtte gjøre dersom de skal rapportere i henhold til ESRS.

5.2 Intervju

Etter å ha fått innvilget søknad hos Sikt (tidligere nsd.no) fikk jeg anledning til å intervju regnskapssjef i Norges Råfisklag, Liv-Inger Abrahamsen. Formålet med intervjuet var å avdekke potensielle utfordringer ved overgangen til ESRS, og undersøke hvordan de forbereder seg på overgangen. Utgangspunktet for intervjuet var intervjuguiden som fremgår av vedlegg A.

Informanten har vært en del av bærekraftsgruppen siden oppstart høsten 2021, som sammen med ledelsen har kartlagt fokusområdet rundt bærekraft, innhentet informasjon fra interessenter og gjennomført en vesentlighetsanalyse i henhold til WEF-rammeverket.

Hypotese: Bærekraftsrapportering i henhold til ESRS blir vesentlig mer omfattende.

I og med at opplysningskravene i ESRS er mer omfattende enn WEF og vil kreve mer av de som utarbeider bærekraftsrapporten, var det ønskelig å undersøke hvordan de forbereder seg på overgangen til et mer omfattende rapporteringsrammeverk. «Råfisklaget forbereder seg på å rapportere i henhold til ESRS gjennom å øke kompetansen på bærekraft og bærekraftsrapportering. Vi tilbyr ansatte å øke kompetansen, ved at blant annet regnskapssjef og to andre personer har fullført eller holder på å fullføre *Akademiet for bærekraftsrapportering*, som er i regi av Revisorforeningen». Akademiet for bærekraftsrapportering er et utdanningsopplegg som skal dekke behovene til de rapporterende selskapene, brukerne og revisorene (Revisorforeningen, 2022a). Kurset består av en grundig gjennomgang av bærekraftdirektivet CSRD, og alle ESRS standardene. I tillegg har regnskapssjef fullført deltidsstudiet «Bærekraft i praksis» ved Handelshøyskolen BI.

Hypotese: De ulike vesentlighetsbegrepene bidrar til å skape forvirring for de som utformer bærekraftserklæringer.

Som det ble illustrert i litteraturgjennomgangen er det mange ulike syn på hva som anses som vesentlig informasjon. WEF-rammeverket bruker dynamisk vesentlighet, et konsept som GRI omtaler som kun en utsettelse av dobbel vesentlighet. Informantens inntrykk av vesentlighetsbegrepet er at dobbel vesentlighet kan vurderes til å også ha vært en del av WEF-rammeverket, men at det kanskje er mer spesifikt definert i ESRS. På spørsmål om informant ser på innføringen av dobbel vesentlighet som noe positivt, svarer hun «Dobbel vesentlighet ser jeg på som positivt, fordi jeg tror dette vil gi både interessenter og selskapet bedre informasjon om hvilke vesentlige påvirkninger selskapet har på ESG, og hvordan ESG påvirker selskapets drift og verdi».

Hypotese: Aktsomhetsvurderingen som ble lovpålagt gjennom åpenhetsloven har til en viss grad forberedt selskaper på å oppfylle opplysningskravene til aktsomhetsvurderinger i ESRS.

Selve aktsomhetsvurderingsprosessen vil inntil videre følge OECDs retningslinjer også for rapportering i henhold til ESRS, men opplysningskravene for dette arbeidet vil utvides. For å undersøke hvilken fremgangsmåte Råfisklaget har benyttet seg av for å gjennomføre sin aktsomhetsvurdering og belyse hvordan denne prosessen fungerer i praksis, ble informant spurte om dette arbeidet. Råfisklaget har gjennomført sin aktsomhetsvurdering i henhold til åpenhetsloven og OECDs retningslinjer. «Vi har en arbeidsgruppe som har jobbet med dette

arbeidet, ledet av vår jurist. Arbeidet startet opp våren 2022, hvor aktsomhetsvurderingen er gjennomført for første gang i årsberetningen 2022». Informanten henviser videre til årsberetningen der det blant annet står at arbeidet med åpenhetsloven er forankret i både prosedyrer og retningslinjer både internt og i avtaler som inngås med eksterne parter (Norges Råfisklag, 2023b). Arbeidet med aktsomhetsvurderingen i Råfisklaget vurderes å være kommet godt i gang, nå må de bare i større grad opplyse om dette arbeidet som en del av sine bærekraftsrapporter.

Hypotese: CSRD og ESRS vil utvide aktsomhetsvurderingsprosessen og vil i større grad påvirke selskapets strategi og forretningsmodell.

Det følger av opplysningskravene i ESRS at aktsomhetsvurderingsprosessen skal forankres i virksomhetens strategi og forretningsmodell. For å se om rapportering i henhold til WEF-rammeverket hadde ført til lignende tiltak, ble informanten spurt om deres strategi eller forretningsmodell hadde blitt endret eller tilpasset som følge av vesentlighetsanalysen, som er en del av aktsomhetsvurderingen. «Vesentlighetsanalysen har ført til at vi blant annet har endret valg av bærekraftsmål som vi ønsker å fokusere på siden første års bærekraftsrapport (2021). I form av at vårt arbeid knytter seg til ressursforvaltning av havressurser så har vi alltid hatt bærekraft som del av vår strategi, men de siste årenes arbeid med bærekraftstemaet har gjort at vi i vår strategi har løftet bærekraft enda mer i fokus, fordi bærekraft er mer enn bare miljøpåvirkning, men også inneholder sosiale forhold og styring.»

Avslutningsvis ble informanten spurt om hun tror Råfisklagets strategi og forretningsmodell vil påvirkes av de kommende kravene. «En utvidelse av kravet til aktsomhetsvurdering med tanke på vesentlighetsvurderingen vil kanskje medføre at styret i enda større grad blir oppmerksom på det ansvar som de står overfor knyttet til bærekraft og de tre dimensjonene (ESG). Dette er ikke spesielt for Råfisklaget. Jeg tror at dette vil påvirke selskaper generelt til å rette fokus mot bærekraft og framskynde bærekraftarbeidet i riktig retning.»

5.3 Oppsummering intervju

Informanten har inntrykk av at vesentlighetsbegrepet i WEF har likhetstrekk med vesentlighetsbegrepet i ESRS, et inntrykk som også støttes av GRI. Dette koblet med det arbeidet som allerede er gjort med hensyn til aktsomhetsvurderingen, kan se ut til å ha forberedt Råfisklaget på kommende krav og overgangen til ESRS. Selv om bærekraft allerede

er en del av Råfisklagets strategi, har informanten også inntrykk av at deres strategi og forretningsmodell vil påvirkes ytterligere av de nye kravene.

Avslutningsvis poengterer informanten at Råfisklaget i utgangspunktet ikke er pliktig til å rapportere på bærekraft fordi de ikke faller innenfor grensene, men at deres interesse for å rapportere på området og forventinger fra eksterne interessenter har medført at dette er noe de ønsker å gjøre. Selv om Råfisklaget ikke blir rapporteringspliktige, så vurderer regnskapssjefen det som viktig å følge de nye standardene for at interessenter skal ha tillit til rapporteringen og det arbeidet som Råfisklaget står for.

6 Diskusjon og konklusjon

6.1 Vesentlighet

Som det ble illustrert i litteraturgjennomgangen er det mange ulike syn på hva som anses som vesentlig informasjon med hensyn til bærekraftsrapportering. De ulike vesentlighetsprinsippene kan oppsummeres slik:

- (i) SASB: finansiell vesentlighet
- (ii) GRI: påvirkningsvesentlighet
- (iii) WEF: dynamisk vesentlighet
- (iv) ESRS: kombinerer finansiell vesentlighet og påvirkningsvesentlighet under paraplyen «dobbel vesentlighet».

Forskjellene i vesentlighet skyldes i stor grad hvilke interessenter som defineres i de nevnte standardene og rammeverkene. SASB har et klart investorfokus og vil derfor naturlig nok rette seg inn mot hva som er av finansiell vesentlighet. GRI på sin side dekker et større område av interessenter, men mangler opplysningskrav som knytter seg til hvordan bærekraftsspørsmål påvirker foretakets langsiktige verdiskapning. WEF sitt dynamiske vesentlighetssyn virker å ligne mest på ESRS, med tanke på at foretaket burde rapportere på både forhold som påvirker foretakets verdiskapning og forhold som påvirker økonomi, klima og miljø, og mennesker. Problemet med vesentlighetsvurderingen i WEF er at grensen mellom hva som er finansielt vesentlig og påvirkningsvesentlig blir utydelig, ved at de ser på bærekraftsinformasjon som noe dynamisk i stedet for statisk.

Dobbel vesentlighet dekker det informasjonsgapet som vil oppstå hvis man kun rapporterer i henhold til SASB eller GRI, og vil i motsetning til WEF tydeliggjøre grensen mellom finansiell- og påvirkningsvesentlighet.

Informanten ser også på innføringen av dobbel vesentlighet som noe positivt fordi det vil gi et helhetlig bilde av selskapet i form av hvilken vesentlig påvirkning selskapet har på ESG, og hvordan ESG påvirker selskapets drift og verdi.

6.2 Aktsomhetsvurderingen

Aktsomhetsvurderingen og vesentlighet er to sider av samme sak i henhold til ESRS. Det er gjennom en aktsomhetsvurdering selskapet vurderer vesentligheten av påvirkninger, risikoer

og muligheter. Aktsomhetsvurderingsprosessen gjør det også mulig å prioritere tiltak basert på alvorlighetsgrad og sannsynlighet for at tilfellene inntreffer.

Norske virksomheter ble kjent med aktsomhetsvurderingen gjennom åpenhetsloven. Åpenhetsloven retter seg i hovedsak mot grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold, men ESRS utvider dette til å også inkludere miljø og styringsforhold. I motsetning til andre rammeverk stiller også ESRS en rekke opplysningskrav knyttet til denne prosessen. Sentralt er at aktsomhetsvurderingen skal forankres i styring, strategi og forretningsmodell. Dette innebærer at ledelsesorganene i større grad må involveres, herunder hvordan de har blitt informert om bærekraftsforhold og hvordan forholdene har blitt håndtert.

Det må også opplyses om hvordan vesentlige påvirkninger, risikoer og muligheter samhandler med selskapets strategi og forretningsmodell. Dette skal bidra til å belyse hvordan vesentlige forhold oppstår fra, eller utløser tilpasninger i virksomhetsstyringen. Dette betyr at bærekraftsforhold vil ha direkte påvirkning på et selskaps strategi og man vil gjennom opplysningskravene bli pålagt å undersøke dette forholdet nærmere. De økonomiske effektene av bærekraftsforhold må også beskrives, det vil si kontantstrøm, resultat og stilling. Samlet sett vil opplysningskravene for aktsomhetsvurderingen gi et større innblikk i hvordan virksomhetsstyringen og økonomien til selskapet påvirkes av bærekraftsforhold.

Aktsomhetsvurderingen i henhold til ESRS vil også føre til at ledelsesorganene vil bli mer involvert i bærekraftarbeidet. Deres rolle, hvilke vurderinger de har gjort, og hva de har foretatt seg må opplyses om.

6.3 Opplysningskrav

ESRS utvider opplysningskravene med hensyn til bærekraftsrapportering i betydelig større grad enn hva som kreves av WEF-rammeverket. Først og fremst stilles det strengere krav til selve presentasjonen av bærekraftsforhold ved at bærekraftsrapporten nå skal være en del av styrets årsberetning, noe som viser at skillet mellom finansiell og ikke-finansiell rapportering blir mindre. Det skal også presenteres i et maskinlesbart format, slik at informasjonen kan tydes av datamaskiner.

De kvalitative egenskapene som kreves ved utarbeiding av bærekraftsrapporten i henhold til ESRS vil sikre relevant og trofast representasjon av informasjonen, og styrke mulighetene for sammenligning. Sammenligning har vært en av de store problemstillingene ved bærekraftsrapportering, mye på grunn av ulike standarder og ulike vesentlighetsprinsipper.

Standardiserte krav og gode kvalitative egenskaper ved informasjonen kan være løsningen på dette problemet.

WEF sine kjerneindikatorer legger til rette for at foretakene kan gi opplysninger om verdikjeden der det er hensiktsmessig. ESRS på sin side setter krav til at foretaket må inkludere informasjon om vesentlige forhold som er tilknyttet både direkte og indirekte forretningsforbindelser, og både oppstrøms og nedstrøms verdikjede. ESRS utvider rapportering og estimering for verdikjeden betraktelig.

Opplysningskrav knyttet til klimaendringer viser at både GHG-protokollen og TCFDs anbefalinger er gjengangere i både ESRS og WEF. Dobbel vesentlighet i ESRS medfører at også de potensielle finansielle effektene som følge av klimaendringene må redegjøres for. Dette er også tilfellet i øvrige ESRS-standarder.

6.4 Overgangen til ESRS

Sentralt for overgangen er vurderingen av hva som er vesentlig informasjon og aktsomhetsvurderingen. ESRS gir stegvise instruksjoner på hvordan man skal foreta en vesentlighetsvurdering og opplysningskravene for dobbel vesentlighet er tydelige. ESRS har en klar definisjon av interessentene: berørte interessenter (de som påvirkes av foretakets aktiviteter), og brukere av bærekraftserklæringer (investorer, sivilsamfunn, myndigheter), og gir dermed et godt utgangspunkt for interessentdialogen. WEF definerer interessentene som investorer og alle andre interessenter, og gir sånn sett ikke klare føringer for hvem interessentene faktisk er. Som det ble illustrert av Norges Råfisklags bærekraftsrapport har de definert sine viktigste interessenter som fiskerne, fiskekjøperne, og myndigheter. Ved overgangen til ESRS vil dette kunne utvide deres definisjon. Berørte interessenter kan da inkludere kystsamfunn og andre grupper som påvirkes av deres aktiviteter, mens brukere av bærekraftserklæringer kan inkludere långivere og kreditorer.

Som det ble illustrert i gjennomgangen av Råfisklagets bærekraftsrapportering er bærekraft en sentral del av deres strategi, men samhandlingen mellom strategi og bærekraft er ikke nærmere beskrevet. De har planlagt å formalisere bærekraft i virksomhetsstyringen ved at mål og tiltak skal integreres i styrende dokumenter, et tiltak som samsvarer med ESRS-kravene. Informanten har også inntrykk av at deres strategi og forretningsmodell vil påvirkes i større grad av de nye kravene.

Selskaper som har begynt å utarbeide bærekraftsrapporter vil ha et godt utgangspunkt før de blir rapporteringspliktige i henhold til ESRS: Som det fremgår av opplysningskravene til klimaendringer er det mange likheter mellom WEF og ESRS. Norges Råfisklag har allerede begynt å rapportere på blant annet GHG-protokollen, men nå må de også redegjøre for hvordan klimarelaterte forhold har innflytelse på deres kontantstrøm, resultater, eller tilgang til finansiering.

Intervjuet avdekket at selv om Norges Råfisklag ikke blir pliktig til å rapportere i henhold til ESRS, vurderer informanten det som viktig å følge standardene for at deres interessenter skal ha tillit til rapporteringen. Dette er et interessant funn, og kan tyde på at også andre virksomheter som ikke blir pålagt, vil velge å gjøre dette frivillig for å heve kvaliteten på bærekraftsinformasjonen og skape tillit. Det kom også fram av intervjuet at det tilbys kurs i de kommende standardene i regi av Revisorforeningen. En slik form for kompetanseheving på bærekraft og rapportering på bærekraft kan være et viktig steg for virksomheter som planlegger en overgang til ESRS.

6.5 Konklusjon

Hvilke opplysningskrav vil dobbel vesentlighet medføre?

Dobbel vesentlighet vil medføre opplysningskrav som er av finansiell betydning: informasjon som er nødvendig for å forstå selskapets utvikling, resultater og posisjon, og det vil medføre opplysningskrav som er av miljømessig betydning: informasjon om selskapets påvirkning på miljøet. På den måten dekker man informasjonsbehovet til begge hovedgruppene av interessenter, de som er berørte og de som er brukere av bærekraftserklæringer.

Dobbel vesentlighet kommer til uttrykk i nesten alle standardene gjennom at det først må opplyses om hvordan foretaket har påvirket miljø og mennesker, og tilsvarende hvilke finansielle effekter i form av risiko eller muligheter som oppstår som følge av selskapets påvirkninger.

Opplysningskravene knytter seg heller ikke bare til selskapet, men også i stor grad verdikjeden de opererer i. Det vil bety at selskapet må foreta en omfattende kartlegging av sine forretningsforbindelser og innhente nødvendig informasjon. Dersom de ikke får tilgang til informasjon, må de bruke gjennomsnittlige data for å estimere.

Det stilles strengere krav til overholdelse av ESRS enn ved andre rammeverk, spesielt med hensyn til de kvalitative egenskapene ved informasjonen. Dette sammen med et entydig vesentlighetsprinsipp vil øke graden av sammenlignbarhet på tvers av selskaper.

Hvilken betydning vil aktsomhetsvurderingen ha for virksomhetsstyringen?

ESRS bærer preg av direktivforslaget CSDDD som stiller strengere krav til aktsomhetsvurderingen enn hva åpenhetsloven og andre rammeverk gjør. Selskapet må forankre aktsomhetsvurderingsprosessen i virksomhetsstyringen og det vil kreve at ledelsesorganene blir mer involvert i bærekraftsarbeidet. Det må redegjøres for hvordan ledelsen har blitt informert om bærekraftsrelatert informasjon og hvordan de har håndtert dette.

Opplysninger om samhandlingen mellom de vesentlige forholdene og selskapets strategi og forretningsmodell vil bety at man må foreta en vurdering av om forholdene oppstår fra eller kan utløse en tilpasning i virksomhetsstyringen. Dette kan resultere i at selskapet må revurdere og tilpasse sin strategi og forretningsmodell slik at de opererer på en slik måte at de minimerer sine påvirkninger på miljøet.

6.6 Refleksjon rundt forskningsprosessen

Johannessen (2021) sier at problemstillingen bestemmer fremgangsmåten til prosjektet. Problemstillingen for denne oppgaven var «*Hva betyr overgangen til dobbel vesentlighet for rapportering av bærekraft?*», og ga dermed føring for at det var et inngående fenomen som var ønskelig å studere. For å undersøke hva en overgang innebærer må man vite hvor man kommer fra og hvor man skal. Dette førte til at valget falt på en komparativ analyse, og en kvalitativ tilnærming med dokumentanalyse kombinert med intervju. En kvantitativ tilnærming i form av spørreskjema kunne vært gjennomført, men det ville vært tidkrevende å finne respondenter som faller innenfor oppgavens avgrensninger. Innhenting av data ved hjelp av spørreskjema ville heller ikke gitt utdypende meninger og tanker om hva en overgang til ESRS innebærer.

Temaet bærekraftsrapportering er såpass stort at det har vært utfordrende å gjøre hensiktsmessige avgrensninger slik at det mest sentrale har kommet til uttrykk. I og med at dette er en masteroppgave i økonomi og administrasjon ble det tidlig besluttet at påvirkninger på virksomhetsstyringen ville være et av fokuspunktene. Valg av casebedrift, som hadde under 250 ansatte, førte til at det sosiale aspektet ved standardene ble valgt bort, men sosial

bærekraft har vist seg å være en såpass stor del av casebedriftens virksomhet at det kunne vært interessant å sett nærmere på denne delen av rapporteringen. En tidlig avklaring med casebedriften om de planlegger å rapportere også i henhold til de sosiale standardene selv om de ikke oppfyller terskelverdiene kunne ført til at dette ble undersøkt mer i motsetning til opplysningskravene som er knyttet til klimaendringer.

Med tanke på at ingen selskaper enda har rapportert i henhold til ESRS, og man ikke har fått erfare hvordan de nye kravene vil fungere i praksis, vil det være noe usikkerhet knyttet til hvor store effekter denne overgangen i realiteten vil ha. Dersom oppgaven hadde blitt utarbeidet på et senere tidspunkt ville en mulig tilnærming vært å sammenligne rapporten som var i henhold til WEF eller GRI med rapporten som er utarbeidet i henhold til ESRS. Da ville man sett de reelle endringene i rapporteringen og virksomhetsstyringen. Et kvalitativt intervju kunne da basert seg på deres erfaringer ved overgangen. Revisorforeningen sier at de nye standardene vil bli obligatoriske for over 1700 norske selskaper (Revisorforeningen, 2022b), det vil dermed være mye tilgjengelig data som også kan være grunnlag for en kvantitativ tilnærming i framtiden.

6.7 Forslag til videre forskning

Utarbeidelsen av denne oppgaven foregikk på et tidspunkt da rapporteringsplikten i henhold til ESRS enda ikke hadde trådt i kraft. Det vil derfor være mange potensielle problemstillinger knyttet til resultatene av selve rapporteringen. Videre forskning kan basere seg på hvordan virksomhetsstyringen har blitt påvirket av kravene, om rapporteringen har gitt bedre informasjon om foretaket som helhet, eller om innføringen av dobbel vesentlighet har bidratt positivt eller skapt utfordringer for de rapporteringspliktige. I tillegg vil det kommende EU-direktivet om aktsomhetsvurderinger (CSDDD) være interessant å se nærmere på, ESRS bærer preg av direktivforslaget men i begrenset form.

GRI og IFRS samarbeider også om å utarbeide et globalt rapporteringsrammeverk som også baserer seg på dobbel vesentlighet. Hvilke implikasjoner dette vil ha for de europeiske standardene kan også være grunnlag for videre forskning.

Referanseliste

- Altinn. (2021, 24. november). *Samvirkeforetak (SA)*. <https://www.altinn.no/starte-og-drive/starte/valg-av-organisasjonsform/samvirkeforetak/>
- Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Busch, T. (2021). *Akademisk Skrivning* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- COM/2021/189. (2021). *Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Directive 2013/34/EU, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Regulation (EU) No 537/2014, as regards corporate sustainability reporting*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52021PC0189>
- Deloitte. (2021). Vedtatte endringer i regnskapsloven. <https://www2.deloitte.com/no/no/innsikt/okonomi-og-finans/revisjon-regnskap/publikasjoner-regnskap/endringer-i-regnskapsloven-2021.html>
- Deloitte. (2022). *EU setter standarden for bærekraftsrapportering fremover - hvordan ligger norske selskaper an?* <https://nor.deloitte.com/rs/712-CNF-326/images/Deloitte-Sustainability%20reporting%202021.pdf>
- Direktiv 2014/95/EU. (2014). *NFRD*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>
- Direktiv 2022/2464. (2022). *Corporate Sustainability Reporting Directive*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464&from=EN>
- EFRAG. (2021a). *EFRAG & GRI landmark Statement of Cooperation* <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2fEFRAG%2520GRI%2520COOPERATION%2520PR.pdf>
- EFRAG. (2021b). *Proposals for a relevant and dynamic EU sustainability reporting standardsetting*. European Reporting Lab. https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2fEFRAG%2520PTF-NFRS_MAIN_REPORT.pdf
- EFRAG. (2022a). *ESRS 1 General Requirements*. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2f06%2520Draft%2520ESRS%25201%2520General%2520requirements%2520November%25202022.pdf>
- EFRAG. (2022b). *ESRS 2 General disclosures*. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2f07.%2520Draft%2520ESRS%25202%2520General%2520disclosures%2520November%25202022.pdf>
- EFRAG. (2022c). *ESRS E1 Climate Change*. https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2fED_ESRS_E1.pdf
- EFRAG. (2022d). *ESRS E3 Water and marine resources*. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2f10%2520Draft%2520ESRS%2520E3%2520Water%2520and%2520marine%2520resources%2520November%25202022.pdf>
- EFRAG. (2022e). *European Sustainability Reporting Standards: Outreach Financial Institutions*. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2fsites%2fwebpublishing%2fSiteAssets%2fFinancial%2520Institutions%2520slides.pdf>
- EFRAG. (u.å.-a). *EFRAG Today*. Hentet 28.03.2023 fra <https://www.efrag.org/About/Facts>

- EFRAG. (u.å.-b). *EUROPEAN LAB PTF ON EUROPEAN SUSTAINABILITY REPORTING STANDARDS (PTF-ESRS)*. Hentet 28.04.2023 fra <https://www.efrag.org/EuropeanLab/LabGovernance/45/European-Lab-PTF-on-European-Sustainability-Reporting-Standards>
- EFRAG. (u.å.-c). *First Set of draft ESRS*. Hentet 28.03.2023 fra <https://www.efrag.org/lab6#>
- EFRAG. (u.å.-d). *Sustainability Reporting Standards Roadmap*. Hentet 29.04.2023 fra <https://www.efrag.org/Activities/2010051123028442/Sustainability-reporting-standards-roadmap#>
- EU-Rådet. (2023, 3. januar). *Hva er Rådet?* <https://www.consilium.europa.eu/da/council-eu/what-is-the-council/>
- Europakommisjonen. (2019, 11. desember). *The European Green Deal sets out how to make Europe the first climate-neutral continent by 2050, boosting the economy, improving people's health and quality of life, caring for nature, and leaving no one behind*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_19_6691
- Europakommisjonen. (2023). *Corporate sustainability reporting*. https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_sv
- Europakommisjonen. (u.å.-a). *EU taxonomy for sustainable activities*. Hentet 29.04.2023 fra https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en
- Europakommisjonen. (u.å.-b). *A European Green Deal*. Hentet 31.03.2023 fra https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- Europakommisjonen. (u.å.-c). *FAQ: What is the EU Taxonomy Article 8 delegated act and how will it work in practice?* Hentet 07.05.2023 fra https://finance.ec.europa.eu/system/files/2021-07/sustainable-finance-taxonomy-article-8-faq_en.pdf
- Europakommisjonen. (u.å.-d). *Just and sustainable economy: Commission lays down rules for companies to respect human rights and environment in global value chains*. Hentet 27.04.2023 fra https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1145
- Europalov. (u.å.). *Om EU-rettsaktene*. Hentet 14.04.2023 fra <https://www.europolov.no/laermer/eu-rettsaktene>
- Europaparlamentet. (2021). *Green and sustainable finance*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/679081/EPRS_BRI\(2021\)679081_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/679081/EPRS_BRI(2021)679081_EN.pdf)
- EY & Oxford Analytica. (2021). *The future of sustainability reporting standards*. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/sustainability/ey-the-future-of-sustainability-reporting-standards-june-2021.pdf
- EØS-notatbasen. (2020). *Green Deal*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2020/feb/green-deal/id2689681/>
- Finansdepartementet. (2023a, 11. april). *Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/taksonomien-for-barekraftig-okonomisk-aktivitet/id2924859/?expand=factbox2924970>
- Finansdepartementet. (2023b). *Utredning om bærekraftsrapportering overleveres i mai*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/utredning-om-barekraftsrapportering-overleveres-i-mai/id2968831/>
- Fiskesalgslova. (2013). *Lov om førstehandsomsetning av villlevande marine ressurser (LOV-2013-06-21-75)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-75>

- FN-sambandet. (2023, 4. april). *FNs bærekraftsmål*. FN-Sambandet. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- FN. (2020a, 22. desember). *Kyotoprotokollen*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/kyotoprotokollen>
- FN. (2020b, 22. desember). *Parisavtalen*. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/miljoe-og-klima/parisavtalen>
- GRI. (2022a). *GRI and the European Sustainability Reporting Standards (ESRS)*. GRI. <https://www.globalreporting.org/media/q10htdar/q-and-a-gri-and-the-esrs.pdf>
- GRI. (2022b, 24. november). *Interoperability between ESRS and GRI Standards good news for reporters* <https://www.globalreporting.org/news/news-center/interoperability-between-esrs-and-gri-standards-good-news-for-reporters/>
- GRI. (2022c). *The materiality madness: why definitions matter*. *The GRI Perspective*, (3.). <https://www.globalreporting.org/media/r2oojx53/gri-perspective-the-materiality-madness.pdf>
- GRI. (2023a). *Corporate sustainability due diligence policies and sustainability reporting*. https://www.globalreporting.org/media/cqho34tm/corporate_sustainability_due_diligence_and_sustainability_reporting_final.pdf
- GRI. (2023b). *Our mission and history*. <https://www.globalreporting.org/about-gri/mission-history/>
- GRI. (2023c). *Universal Standards*. <https://www.globalreporting.org/standards/standards-development/universal-standards/>
- Grytås, G. (2013). *Motmakt og samfunnsbygger* (1. utg.). Akademika forlag.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget.
- Hanssen, H. (2022, 12. mai). *Ti menn blir sittende: Råfisklaget utvider styret for å få inn en kvinne*. NrK. <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/ti-menn-blir-sittende-rafisklaget-utvider-styret-for-a-fa-inn-en-kvinne-1.15962909>
- Iversen, J. (2021, 28. oktober). *Bærekraftig utvikling*. FN. <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (6. utg.). Abstrakt forlag.
- KPMG. (2022). *Measuring Stakeholder Capitalism: WEF IBC common metrics*. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2021/03/wef-ibc-common-metrics-measuring-stakeholder-capitalism.pdf>
- Leung, L. (2015). *Validity, reliability, and generalizability in qualitative research*. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 4, 324-327. <https://doi.org/10.4103/2249-4863.161306>
- Meld. St. 12 (2021-2022). *Finansmarkedsmeldingen 2022*. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-12-20212022/id2909342/?ch=5#kap5-4-2>
- Meld. St. 40 (2020–2021). *Mål med mening - Norges handlingsplan for å nå bærekraftsmålene innen 2030*. K.-o. moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-40-20202021/id2862554/?ch=1>
- miljødepartementet, K.-o. (2021, 11. oktober). *EØS-avtalen om klima og miljø*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/eos-avtalen-og-miljo1/id2339794/>
- Norges Råfisklag. (2022a). *Bærekraftsrapport 2021*. https://www.rafisklaget.no/media/yfcpobkp/r%C3%A5fisklaget_b%C3%A6rekraftsrapport_2021.pdf
- Norges Råfisklag. (2022b). *Årsberetning 2021*. https://www.rafisklaget.no/media/0hipzcrp/nr_%C3%A5rsmelding_2021_web.pdf

- Norges Råfisklag. (2023a). *Bærekraftsrapport 2022*.
https://www.rafisklaget.no/media/g4gf2fdt/baerekraftsrapport_2022_nr.pdf
- Norges Råfisklag. (2023b). *Årsberetning 2022*.
- Prop. 66 LS (2020-2021). *Endringer i verdipapirhandelloven og regnskapsloven mv. (periodisk rapportering og direktivgjennomføring) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 293/2015 og nr. 39/2016 om innlemmelse av direktiv 2013/34/EU og direktiv 2014/95/EU*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-66-ls-20202021/id2814751/>
- PTF-ESRS. (2022). *DRAFT ESRS: Appendix IV - TCFD Recommendations and ESRS reconciliation table*. EFRAG.
https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=%2Fsites%2Fwebpublishing%2FSiteAssets%2FED_ESRS_AP4.pdf
- PWC. (2022). *EUs bærekraftsdirektiv - CSRD*. <https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/baerekraftsrapportering/eus-baerekraftsdirektiv-csrd.html>
- Revisorforeningen. (2020). *Bærekraftsrapportering*.
<https://www.revisorforeningen.no/fag/barekraft/barekraft-for-revisor---kunnskapsportalen/baerekraftsrapportering/>
- Revisorforeningen. (2022a, 20. september). *Akademiet for bærekraftsrapportering*
<https://www.revisorforeningen.no/fag/nyheter/akademiet-for-baerekraftsrapportering---kull-2/>
- Revisorforeningen. (2022b, 15. oktober). *Europeiske standarder for bærekraftsrapportering klare*. <https://www.revisorforeningen.no/om-oss/dnr-mener1/europeiske-standarder-for-baerekraftsrapportering-klare/>
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og Mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (4. utg.). Fagbokforlaget.
- SASB. (u.å.). *About Us*. Hentet 04.05.2023 fra <https://www.sasb.org/about/>
- Stortinget. (2023, 28. februar). *EU/EØS-arbeidet*. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/EUEOS-arbeid/>
- TCFD. (2023). *About*. <https://www.fsb-tcfid.org/about/>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- UNFCCC. (u.å.). *About the secretariat*. Hentet 31.03.2023 fra <https://unfccc.int/about-us/about-the-secretariat>
- WEF. (2020a). *Embracing the New Age of Materiality: Harnessing the Pace of Change in ESG*.
https://www3.weforum.org/docs/WEF_Embracing_the_New_Age_of_Materiality_2020.pdf
- WEF. (2020b). *Measuring Stakeholder Capitalism Towards Common Metrics and Consistent Reporting of Sustainable Value Creation*.
https://www3.weforum.org/docs/WEF_IBC_Measuring_Stakeholder_Capitalism_Report_2020.pdf
- WEF. (u.å.). *Accelerating public-private collaboration towards a global solution for non-financial reporting*. Hentet 29.04.2023 fra
<https://www.weforum.org/stakeholdercapitalism/about>
- Åpenhetsloven. (2021). *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold* (LOV-2021-06-18-99). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

Vedlegg A

Hypotese: Bærekraftsrapportering i henhold til ESRS blir vesentlig mer omfattende

- Hva ser du på som de største utfordringene ved å rapportere i henhold til ESRS?
- Hvordan forbereder Norges Råfisklag seg på overgangen fra WEF-rammeverket til ESRS?

Hypotese: De ulike vesentlighetsbegrepene bidrar til å skape forvirring for de som utformer bærekraftserklæringer.

- Ser du på innføringen av dobbelt vesentlighetsprinsippet som noe positivt eller negativt? Gjerne begrunn hvorfor

Hypotese: Aktsomhetsvurderingen som ble lovpålagt gjennom Åpenhetsloven har til en viss grad forberedt selskaper på å oppfylle opplysningskravene til aktsomhetsvurderinger i ESRS.

- Har dere gjennomført aktsomhetsvurderinger i henhold til Åpenhetsloven og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper? I så fall: hvilken fremgangsmåte har dere benyttet?

Hypotese: CSRD og ESRS vil utvide aktsomhetsvurderingsprosessen (med hensyn til vesentlighetsvurderingen) og vil i større grad påvirke selskapets strategi og forretningsmodell.

- Har vesentlighetsanalysen som ble gjennomført i henhold til WEF-rammeverket ført til endringer eller tilpasninger i Norges Råfisklags strategi og forretningsmodell?
- Tror du Norges Råfisklags strategi og forretningsmodell vil påvirkes av de nye kravene? I så fall: Hvordan?

